

Documentinformatie	Status:
Naam document: jaarverslag 2017.docx	Goedgekeurd door de Raad van Toezicht op 20 juni 2018
Auteur: Saskia van Kuppeveld/Frans Ebskamp	
Versie dd: 20 juni 2018	

Jaarverslag 2017

Scholengemeenschap voor vrijeschoolonderwijs

Wilhelminasingel 15
6524 AJ Nijmegen
bestuur@sgvvs.nl

Stichtse Vrije School te Zeist
Novalis College te Eindhoven
Karel de Grote College te Nijmegen
Tobiasschool te Zeist

Wilhelminasingel 15
6524 AJ Nijmegen
024 3820460

1	Vooraf	4
2	Leeswijzer	4
A.	Bestuursverslag	5
3	Scholengemeenschap voor vrijeschoolonderwijs	5
	Doelstelling	5
	Kernactiviteiten	5
	Governance	5
	Organisatiestructuur	5
	Toezicht door Inspectie van het Onderwijs	6
	Kwaliteitszorg	6
	Horizontale verantwoording	8
	Sectorakkoord	8
	Samenwerkingsverbanden	8
	Klachten	8
4	Onderwijsontwikkelingen in de scholen	9
	Strategisch beleid 2017-2021	9
	Stichtse Vrije School	9
	Stichtse Vrijeschool afdeling Tobiasstroom	11
	Novalis College	12
	Karel de Grote College	14
	Tobiasschool	16
5	Verantwoording Raad van Toezicht	17
	Algemeen	17
	Functioneren van de raad	17
	Samenstelling en mutaties	18
	Bezoldiging	19
	Jaarrekening en begroting	19
	Waardering	19
6	Verantwoording medezeggenschapsraden	20
	Stichtse Vrije School	20
	Novalis College	20
	Karel de Grote College	20
	pMR	21
7	Kerncijfers onderwijs	22
	Leerlingen	22
	Tevredenheid leerlingen	23
	Geslaagden	24
8	Personeel	25
	Ontwikkelingen personeelsbeleid	25
	Personeelsbestand	26
	Leeftijdsopbouw	27
	Ziekteverzuim	28

Werkbelevingsonderzoek.....	28
Onbevoegden	28
Uitkeringen na ontslag	28
9 Financiële situatie	30
Financiële kengetallen.....	30
Balans	31
Exploitatieresultaten	32
Exploitatie-overzicht	33
Nadere analyse exploitatie.....	35
Begroting 2018.....	36
Huisvesting	36
Treasurybeleid.....	37
Toekomstige ontwikkelingen	37
Uitsplitsing reserves	38
10 Risicoparagraaf.....	39
Leerlingrisico's.....	39
Bekostigingrisico's	40
Personeelsrisico's.....	41
Organisatierisico's	43
Gebouw- en inventarisrisico's.....	44
Diverse risico's.....	45
Renterisico.....	46
Kredietrisico's	46
Liquiditeitsrisico	46
Gewenste buffervermogen	48
11 Toetsing financiële positie.....	49
12 Continuïteitsparagraaf.....	51
A Gegevensset.....	51
B Overige rapportages	54
13 Ondertekening.....	55
14 Bijlagen.....	56
Nevenfuncties leden Raad van Toezicht	56
Nevenfuncties voorzitter College van Bestuur.....	56
B. Jaarrekening 2017.....	57

1 Vooraf

U leest het jaarverslag van onze stichting waarin we een beeld geven van onze activiteiten in 2017. De raad van toezicht en de medezeggenschapsraden hebben met hun eigen jaarverslag daaraan bijgedragen. We hebben geprobeerd om een beknopt maar getrouw beeld te geven van de ontwikkelingen. Daarna is er een uitgebreid verslag van de financiële positie van de school. Reacties ontvangen we graag op bestuur@sgvvs.nl.

2 Leeswijzer

Het jaarverslag bestaat uit de verantwoording over het gevoerde beleid en de verantwoording over de financiën, de jaarrekening.

Het verslag start met een korte beschrijving van de school (A). In (4) beschrijven we de ontwikkelingen op de belangrijkste speerpunten van de school. In (5) verantwoordt de Raad van Toezicht zijn activiteiten en in (6) doen de medezeggenschapsraden dat. In (7) en (8) staan de belangrijkste cijfers over onderwijs en personeel. (9), (10), (11) en (12) geven inzicht in de huidige en toekomstige financiële situatie van de stichting. Het jaarverslag besluit met de jaarrekening 2017.

Met dit jaarverslag verantwoordt het College van Bestuur het gevoerde beleid aan de Raad van Toezicht. Het verslag komt aan de orde in het managementteam en in de (d)MR's. Het College van Bestuur stelt het verslag vast en de Raad van Toezicht keurt het verslag goed.

Onze accountant heeft het verslag beoordeeld, de jaarrekening gecontroleerd en een controleverklaring afgegeven. Het verslag wordt na vaststelling gepubliceerd op de website van de stichting en gezonden aan uitvoeringsorganisatie DUO van het ministerie OCW, de gemeente Nijmegen en de Bank Nederlandse Gemeenten.

A. Bestuursverslag

3 Scholengemeenschap voor vrijeschoolonderwijs

Doelstelling

De Stichting Scholengemeenschap voor Vrijeschoolonderwijs stelt zich ten doel de instandhouding en de ontwikkeling van een of meer instellingen voor vrijeschoolonderwijs, waar onderwijs wordt gegeven op basis van de pedagogische inzichten die voortkomen uit de antroposofie. Dit komt tot uiting in het navolgende citaat van Rudolf Steiner: "De vraag is niet, wat de mens moet kunnen en weten om zich in de bestaande sociale orde te kunnen voegen, maar wel wat er in aanleg in de mens aanwezig is en in hem ontwikkeld kan worden. Pas dan kan de opgroeiende generatie de maatschappij steeds opnieuw met nieuwe krachten verrijken" (uit: Zur Dreigliederung des Sozialen Organismus; Gesammelte Aufsätze 1919-1921; Stuttgart 1962).

Kernactiviteiten

De scholengemeenschap biedt voortgezet vrijeschoolonderwijs aan leerlingen van twaalf tot en met achttien jaar en speciaal basisvrijeschoolonderwijs aan leerlingen van zes tot twaalf jaar. Het vrijeschoolonderwijs kent een doorlopend leerplan voor leerlingen van vier tot en met achttien jaar. De scholengemeenschap heeft daarom nauw contact met de vrijescholen voor basisonderwijs, vanwaar een groot gedeelte van de leerlingen van de scholengemeenschap afkomstig is.

Governance

Het bevoegd gezag van de scholengemeenschap is de Stichting Scholengemeenschap voor Vrijeschoolonderwijs gevestigd te Nijmegen. De stichting heeft een Raad van Toezicht en een College van Bestuur bestaande uit één bestuurder.

De Raad van Toezicht komt ongeveer vijf maal per jaar bijeen meestal samen met de bestuurder. De raad ziet toe op het functioneren van de bestuurder, adviseert de bestuurder en keurt een aantal besluiten van de bestuurder goed. De Raad van Toezicht heeft over 2017 verslag gedaan van zijn activiteiten (zie hoofdstuk 4). De Stichting heeft een klokkenluidersregeling.

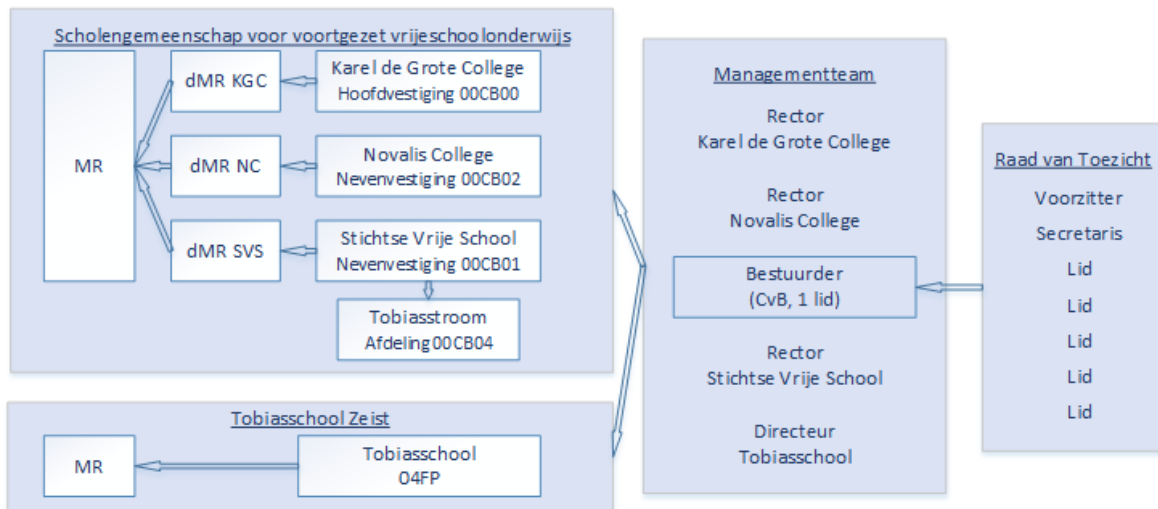
De Stichting hanteert de Code Goed Onderwijsbestuur.

De stichting kent twee medezeggenschapsraden: een voor de Tobiassschool (SBAO) en een voor de school voor voortgezet onderwijs. Elke vestiging voor voortgezet onderwijs heeft een deelraad medezeggenschap (dMR).

Organisatiestructuur

De scholengemeenschap omvat drie vestigingen voor voortgezet onderwijs (het Karel de Grote College te Nijmegen, de Stichtse Vrije School te Zeist (met een afdeling leerwegondersteunend onderwijs: de Tobiasstream) en het Novalis College te Eindhoven) en een school voor speciaal basisonderwijs (de Tobiassschool te Zeist) die elk op onderwijskundig gebied vrij zelfstandig opereren. (Voor de leesbaarheid worden de vestigingen verder als scholen aangeduid). Het gezamenlijke beleid wordt afgestemd in een managementteam dat bestond uit de directeur van de Tobiassschool, drie rectoren van de scholen vo, drie personeelsleden uit elke school voor voortgezet onderwijs en de bestuurder. In de loop van 2017 is de samenstelling na consultatie van

de pMR gewijzigd in vier schoolleiders en bestuurder en is het managementreglement hierop aangepast.

Toezicht door Inspectie van het Onderwijs

Alle vo-scholen hadden begin 2017 een basisarrangement. De drie vo-scholen zaten in de steekproef van de onderzoeken in het kader van het onderwijsverslag. In februari 2017 zijn zij bezocht (SVS: havo; NC: vmbo-t; KGC: havo en vwo). De scholen behielden het basisarrangement. Tobiaasschool had in 2017 een basisarrangement.

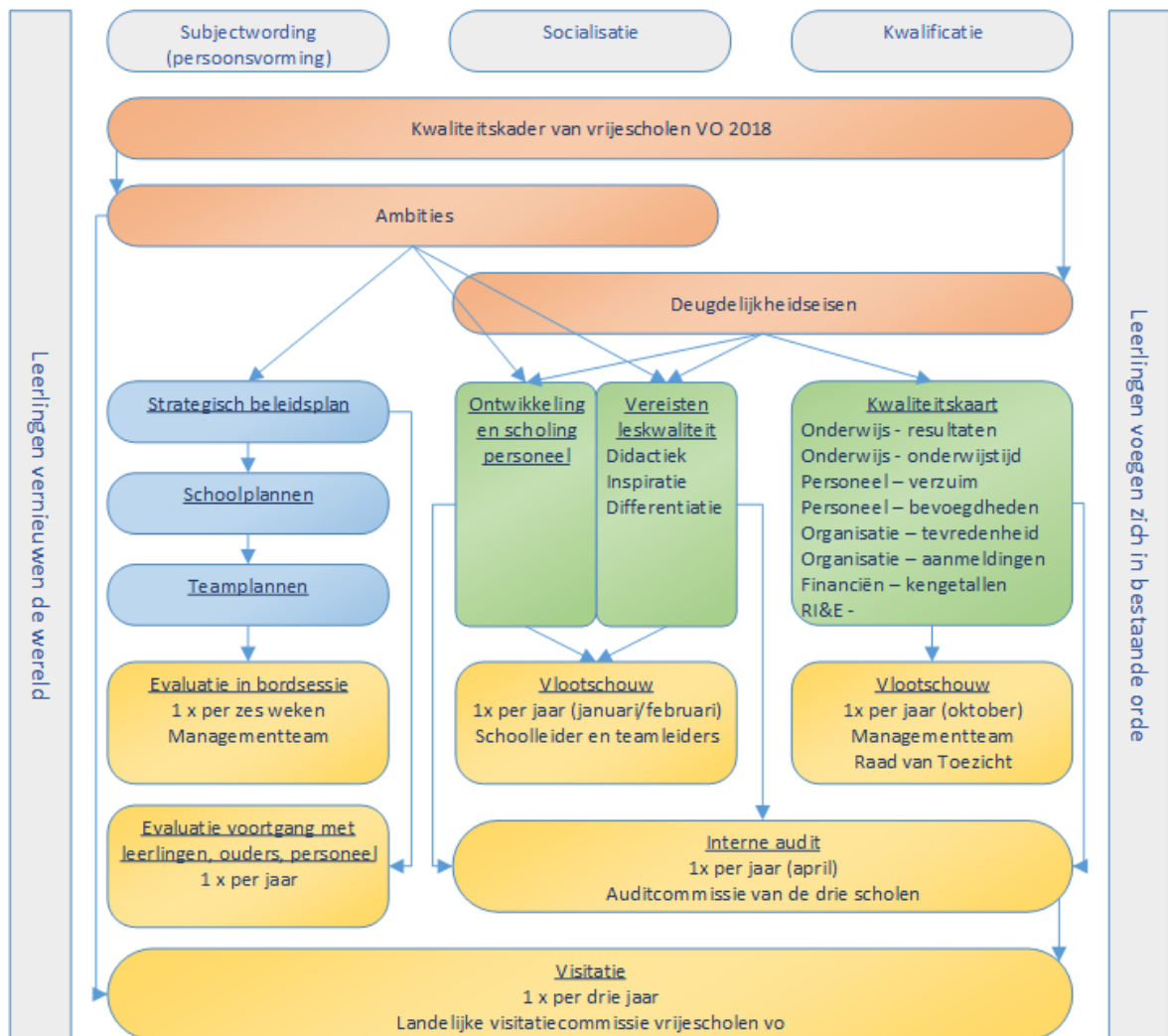
Kwaliteitszorg

De scholengemeenschap heeft in 2017 hard gewerkt aan de verdere uitwerking van de kwaliteitszorg en met name aan de samenhang tussen verschillende kwaliteitsinstrumenten.

Wij vinden het belangrijk om voortdurend te werken aan de kwaliteit van ons onderwijs en om een goed overzicht te hebben van die kwaliteit. Bijna even belangrijk vinden we het dat we die kwaliteit op een voor de medewerkers stimulerende en weinig belastende wijze monitoren. Wij gebruiken daarom geen uitgebreide analyse-instrumenten om die kwaliteit gedetailleerd in kaart te brengen, tenzij we de medewerkers daarmee niet hoeven te belasten (zoals bij de kwaliteitskaart).

Overzicht kwaliteitszorg

Voor de scholen hebben we diverse kwaliteitsinstrumenten ontwikkeld. Sommige zijn specifiek voor het voortgezet onderwijs. De samenhang is in de figuur geschetst.

Het speelveld

Onze belangrijkste opdracht, ook opgenomen in de statuten van de stichting, is om de jonge mens te helpen om zijn motieven en idealen te verhelderen en te ontwikkelen zodat in hem of haar voornemens voor de toekomstige samenleving worden gewekt. Onze leerlingen voegen zich niet uitsluitend in de bestaande orde maar vernieuwen de wereld.

We gebruiken de doeldomeinen van Biesta (kwalificatie, socialisatie en subjectwording) om ons denken over ons onderwijs te structureren. Voor het invoegen in de bestaande orde zijn vooral de kwalificatie- en socialisatie-elementen van het onderwijs belangrijk. Subjectwording is vereist om de wereld te kunnen vernieuwen.

Kwaliteitskader voor vrijescholen vo 2018

In 2017 hebben de vrijescholen voor vo een eigen kwaliteitskader geschreven. Daarin beschreven we onze vrijeschoolvisie op onderwijskwaliteit en maakten we aansluiting bij het Onderzoekskader 2017 van de Inspectie van het onderwijs. We sloten ook aan bij de doeldomeinen van Biesta.

Ambities en deugdelijkheidseisen

Onze ambities komen tot uiting in de beleidsplannen en in het personeelsbeleid. Daarnaast willen we voldoen aan de eisen van deugdelijkheid.

Beleidsplannen

De ambities van onze school zijn beschreven in het strategisch beleidsplan 2017-2021. De scholen hebben de strategische doelstellingen vertaald naar schooldoelstellingen, vervolgens naar teamdoelstellingen en soms ook naar individuele doelstellingen. De schooldoelstellingen zijn voor schooljaar 2017/2018 uitgewerkt in jaardoelen.

Kwaliteitskaart

In de kwaliteitskaart verzamelen we de harde kwaliteitsgegevens, waarbij voor een vlot overzicht met een kleurcodering (groen-rood) wordt aangegeven in hoeverre we afwijken van streefwaarden of normen.

Jaarlijks bespreken we de kwaliteitskaart in het managementteam en met de Raad van Toezicht. De waarden onder de norm of onder de streefwaarde zijn dan onderwerp van gesprek en kunnen leiden tot aanpassing van beleid.

Visitatie

De vrijescholen voor vo hebben elkaar in de periode 2014-2017 gevisiteerd. De Stichtse Vrije School is in het voorjaar van 2017 als laatste van onze scholen gevisiteerd.

Horizontale verantwoording

De scholen voor vo en de Tobiassschool hebben alle een oudergeleding en een (d)MR waarmee het schoolbeleid wordt besproken. In 2017 heeft dat geleid tot overeenstemming/instemming met het voorgestelde beleid vanuit het bestuur.

Sectorakkoord

Vanaf 2014 zijn gelden beschikbaar gekomen voor de ambities in het sectorakkoord. De scholen hebben in hun school- en jaarplannen geformuleerd waaraan zij de gelden besteden.

Samenwerkingsverbanden

De stichting heeft samenwerkingsovereenkomsten met ROC's in Nijmegen, Eindhoven en Midden Nederland voor opname van leerlingen die hun onderwijs in het vavo afmaken (2016/2017: 35 leerlingen; 2017/2018: 41 leerlingen). De personele en materiële bekostiging van de betreffende leerlingen wordt daartoe grotendeels aan de vavo's overgedragen.

De drie scholen voor voortgezet vrijeschoolonderwijs en de Tobiassschool maken elk deel uit van het regionale samenwerkingsverband.

De leerlingen van de integratieklas De Blauwe Bloem zijn ingeschreven bij een school voor ZML en ontvangen het onderwijs op het Novalis College.

De leerlingen van klas 10 (en volgend jaar klas 11) van de Tobiasstroom zijn ingeschreven bij OSG Schoonoord, waarbij Tobiasstroom het onderwijs verzorgt.

Klachten

In 2017 zijn drie klachten bij het bestuur binnengekomen. Twee klachten van ouders van de Stichtse Vrije School zijn na bemiddeling van de bestuurder en de rector naar tevredenheid van de klagers opgelost; de klacht bij Tobiassschool is door de klager niet doorgezet.

4 Onderwijsontwikkelingen in de scholen

Strategisch beleid 2017-2021

In 2017 hebben we gewerkt aan een nieuw strategisch beleidsplan 2017-2021. In *gremiumgesprekken* hebben leraren, ouderplatform, leerlingenraad en schoolleiding zich bezig gehouden met de gewenste doelstellingen voor de komende vierjaarsperiode.

Vanuit onze bestaande vier kernwaarden

- * spirituele visie op de menselijke ontwikkeling,
- * kunstzinnige pedagogie : opvoedkunst,
- * ontwikkeling van onderwijs en onderwijsgevenden,
- * open en veilige leergemeenschap,

is onze visie beschreven.

- * Wij ontmoeten elkaar in een uitdagende leergemeenschap van leerlingen, medewerkers en ouders.
- * Wij vormen een school met wortels in de antroposofisch menskunde en met een visie op modern, zich ontwikkelend vrijeschoolonderwijs.
- * Wij staan actief in de wereld en komen op voor de pedagogische ruimte.
- * Wij zien de leraar als ontwerper van de lesinhoud.

En vervolgens zijn vijf doelen voor de komende vier jaar geformuleerd.

- * Medewerkers, leerlingen en ouders werken vanuit hun eigen verantwoordelijkheid samen aan de ontwikkeling van het onderwijs.
- * We creëren mogelijkheden waardoor leraren zich eigenaar voelen van hun onderwijs.
- * Vanuit de vrijeschoolpedagogie wegen we maatschappelijke ontwikkelingen en maken duidelijk welke keuzes we in ons onderwijsaanbod maken en waarom we dat doen.
- * Wij werken samen met partners in de samenleving, mengen ons in het onderwijsdebat en strijden voor de ruimte voor ons vrijeschoolonderwijs.
- * Wij ontwikkelen een gemeenschappelijke visie op digitale geletterdheid en het gebruik van ICT.

De scholen hebben de doelen in het schoolplan uitgewerkt in schooldoelen en beschrijven in hun jaarplan de schooljaardoelen. Vanaf schooljaar 2017/2018 wordt gewerkt aan de nieuwe strategische doelen. Voor dit jaarverslag zijn bij de vo-scholen de resultaten zo goed mogelijk geordend volgens de nieuwe strategische doelen.

Stichtse Vrije School

Medewerkers, leerlingen en ouders werken vanuit hun eigen verantwoordelijkheid samen aan de ontwikkeling van het onderwijs.

In 2017 zijn we gestart met het werken aan onderwijskundige ontwikkelingen vanuit het nieuwe schoolplan 2017/2021. Een belangrijk project hiervoor is het ontwikkelen van onze toetscultuur, in vervolg op de aanpassingen in de plannen van toetsing en afsluiting (pta's) die we vorig jaar gedaan hebben. Belangrijke aspecten in dit project zijn het zorgdragen voor effectievere feedback

op het gemaakte werk van leerlingen en het toetsen/evalueren op een bij ons vrijeschoolonderwijs passende manier. Dit laatste houdt in dat toetsen vooral worden ingezet om leerlingen verder te helpen in ontwikkeling in plaats van als 'afrekeninstrument'. In 2016 en 2017 is uitgebreid onderzoek gedaan naar de huidige en gewenste toetscultuur binnen onze school. Dit heeft in 2017 geresulteerd in een aantal studiedagen met het gehele lerarencollege. Via deze studiemomenten hebben leraren meer inzicht gekregen in hun huidige toetspraktijk en in wat er allemaal inhoudelijk en didactisch op dit gebied anders zou kunnen. In het gemeenschappelijke intervisietraject (dat ook dit jaar gecontinueerd is) is dit een van de onderwerpen die terugkerend aan de orde komt.

In 2017/2018 is eveneens gestart met een pilotgroep 'toetsen en feedback' waarin leraren daadwerkelijk hun manier van omgaan met toetsen veranderen en daarover met elkaar, met leerlingen en met andere collega's in gesprek gaan.

Om het vrijeschoolonderwijs te bestendigen en verder te ontwikkelen is in 2017 het project 'persoonsvormende didactiek toepassen in periodeonderwijs en vaklessen' gestart. Het persoonsvormende aspect van vrijeschoolonderwijs staat onder druk en verdwijnt naar de achtergrond door toenemende kwalificatie-eisen en examendruk. Hiermee dreigen de vormende kwaliteit van de lessen verloren te gaan. Er is een vertaling gemaakt van het landelijke onderzoek (in het kader van het Lectoraat Waarde(n) van het Vrijeschoolonderwijs) naar de specifieke situatie van de Stichtse. Op basis hiervan zijn studiemomenten voor het lerarencollege georganiseerd, waarbij uitgewisseld is over het vormgeven van persoonsvorming ondersteunende leskwaliteiten, ook in relatie tot specifieke vakgebieden. Ook deze aspecten kwamen terug in de schoolbrede intervisie.

We creëren mogelijkheden waardoor leraren zich eigenaar voelen van hun onderwijs.

In het schooljaar 2016/2017 is het 50-minuten lesrooster ingevoerd (ter vervanging van het 45-minutenrooster) met de verwachting dat dit rooster zal bijdragen aan een vermindering van de werkdruk voor leerlingen en leraren doordat een langere lesduur een overzichtelijker rooster oplevert met minder wisselingen op een dag. Een ander belangrijk doel van de invoering is het creëren van meer mogelijkheden voor inhoudelijke verdieping en variatie van lesvormen binnen de les. Aan het einde van het schooljaar 2016/2017 was er een beknopte evaluatie waaruit naar voren kwam dat er geen grote aanpassingen nodig waren. Het merendeel van de leraren gaf aan meer ruimte te ervaren voor inhoudelijke verdieping in de klas, voor meer variatie en inhoud. De invoering van het rooster had echter weinig tot geen effect op de werkdrukbeleving onder leraren. Tot slot gaf een kleine meerderheid aan met dit rooster te willen continueren. In 2018 zal er een bredere evaluatie van het rooster plaatsvinden, wat mogelijk tot bijstelling kan leiden.

Vanuit de vrijeschoolpedagogie wegen we maatschappelijke ontwikkelingen en maken duidelijk welke keuzes we in ons onderwijsaanbod maken en waarom we dat doen.

In 2017 zijn we gestart met het regionale project Eco Schools dat tot doel heeft om in samenwerking met leerlingen onze ecologische voetafdruk te verkleinen. Het streven is om binnen twee jaar het VN erkende keurmerk te halen voor een duurzame school: de Groene Vlag. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn: een brede inbedding van duurzaamheidsonderwijs in de onderwijspraktijk, structuur in alle losse duurzaamheidsinitiatieven, concrete besparingen op energie en profilering van de school als duurzame school. In 2017 heeft een duurzaamheidsscan plaatsgevonden en is op basis daarvan een actieplan opgesteld.

Wij werken samen met partners in de samenleving, mengen ons in het onderwijsdebat en strijden voor de ruimte voor ons vrijeschoolonderwijs.

Het thema 'hoogbegaafdheid en extra uitdagingen' stond in 2017 ook op de ontwikkelagenda. Het gaat hier om leerlingen die hoogbegaafd zijn en om leerlingen die meer uitdaging nodig hebben in de bètavakken. In 2017 is een samenwerking aan gegaan met U-talent. U-Talent is een

samenwerkingsverband tussen de Universiteit Utrecht, de Hogeschool Utrecht en partnerscholen uit de regio Utrecht. Het doel van U-Talent is om het regionale bètaonderwijs in het VO én in de bachelorfase van het hoger onderwijs te versterken en de aansluiting tussen VO en HO te verbeteren. Op het gebied van hoogbegaafdheid hebben we gebruik gemaakt van specifieke subsidies vanuit Passend Onderwijs om een deskundige uit te nodigen voor een gemeenschappelijke interne studiedag en om individuele leraren scholing te laten volgen.

Wij ontwikkelen een gemeenschappelijke visie op digitale geletterdheid en het gebruik van ICT.

Er is in schooljaar 2017/2018 een start gemaakt met het uit het strategisch beleidsplan voortgekomen project 'Het ontwikkelen van een breed gedragen ICT- en mediawijsheidbeleid en het uitwerken daarvan in ons onderwijs' door onder meer deel te nemen aan het gemeenschappelijke ICT-project dat plaatsvindt binnen onze stichting. Daarnaast is op school een begin gemaakt met het inventariseren van de verschillende wensen en verwachtingen op dit gebied. In dit stadium was nog een beperkt aantal leerlingen, ouders (o.a. het Contactouderplatform) en collega's (waaronder de mediacoach en de ICT-coördinator) bij deze ontwikkelingen betrokken. In de komende jaren wordt dit project verder ontwikkeld en zullen alle collega's actief met het onderwerp aan de slag gaan.

Vanwege het lerarentekort, het verminderen van de uitval en de uitstroom die er de komende jaren binnen onze school zal plaatsvinden, besteedt de school de komende jaren meer aandacht aan strategisch personeelsbeleid. Kerndoelen hiervan zijn aandacht voor het behoud van onze antroposofische kennis en cultuur en het zorgdragen voor een flexibel personeelsbestand met brede bevoegdheden en voldoende capaciteiten om de diverse taakgebieden goed te kunnen blijven bemensen. In 2017 is daartoe de huidige stand van zaken in kaart gebracht en heeft een analyse plaatsgevonden op toekomstige uitstroom. In 2018 wordt dit project nader uitgewerkt.

Stichtse Vrijeschool afdeling Tobiasstroom

Vanaf 1 augustus 2016 zijn de leerlingen van klas 10 ingeschreven bij OSG Schoonoord, waardoor zij een vmbo-b- of vmbo-k-examen kunnen afleggen. Schoonoord betaalt de bekostiging (personeel 95%, rest 100%) door aan de Tobiasstroom. De leerlingen volgen hun lessen op de Tobiasstroom. De school heeft daarvoor een nieuw onderwijsprogramma ontwikkeld, waarin oude en nieuwe vakken zijn opgenomen, zodanig dat het geheel een duidelijk vrijeschoolkarakter heeft, maar ook de leerlingen voorbereidt op een vmbo-basis- en/of vmbo-kader-examen in het profiel Dienstverlening en Producten. Voor het nieuwe programma zijn ook, naast een groot aantal nieuwe vakken (multimediaal, organiseren/promoten/verkopen, enz.), een nieuw jaar- en weekrooster ontwikkeld. Hierbij is sterk naar het dag-, week-, maand- en jaarritme gekeken. Vanwege het examenprogramma wordt ICT sterker gebruikt. De teamleden hebben zich extra geschoold.

Met de start van het schooljaar 2016/2017 is de 10e klas gestart met het nieuwe PTA.

In het afgelopen jaar werd de spanning tussen het oude vertrouwde en het nieuwe lesprogramma sterk voelbaar. Het team heeft de problemen in kaart gebracht en oplossingen ingepast in het PTA. Daarbij is intensief met Schoonoord overlegd, want het profiel Dienstverlening en Producten is ook nieuw voor hen. De nieuwe structuur heeft veel meer dan voorheen effect op de praktische planning, op de lestijden, op de toetsen. Een zieke leraar (of leerling) leidt tot meer gedoe dan vroeger. In het schooljaar 2017/2018 zullen de eerste leerlingen examen doen.

Met de twee scholen in Zeist die hetzelfde profiel aanbieden heeft Tobiasstroom een goede samenwerking en de scholen hebben gezamenlijk een in-company-opleiding voor de nieuwe lesbevoegdheid Docent dienstverlening en producten ontwikkeld.

Eind 2017 berichtte Schoonoord dat het de samenwerking wilde stopzetten, onder meer omdat de onderwijsinspectie problemen zag in de combinatie van een vrijeschoolstroom binnen het openbaar onderwijs. De school heeft snel en succesvol de samenwerking verlegd naar het Christelijk College Zeist van de CVO-groep. Die samenwerking is goed op gang gekomen en moet nog uitmonden in een overeenkomst met afspraken over de doorbetaling van de bekostiging. De voorbereidingen op de examens hebben een groot beroep gedaan op het personeel. Ze hebben enorm hard en betrokken gewerkt om alle veranderingen in te voeren en er vrijeschoolonderwijs van te maken. Het team is erin geslaagd om gerezen problemen te vertalen in aanpassingen in het onderwijsprogramma.

De voorbereidingen op het examen begonnen natuurlijk al enkele jaren geleden in klas 7. De school ziet nu al dat de leerlingen in klas 9 beter met lesstof kunnen omgaan dan de tiendeklassers. Er is minder spanning vanwege de ervaring die de leraren krijgen en dat heeft effect op de werkhouding.

In 2017 vierden Tobiasstroom en Tobiassschool samen met oud-medewerkers het 35-jarig bestaan van de school. Ter gelegenheid daarvan is een beeld, geïnspireerd vanuit het logo van de school, in de voortuin geplaatst.

Samen met leerlingen heeft de school een natuurlijk schoolplein ontworpen, geschikt voor onder- en bovenbouw. De uitvoering van het project wordt ingepast in de renovatie van de school die ophanden is.

De school heeft nog steeds een stabiele instroom van leerlingen. In 2017 is een collega wegens pensionering vertrokken en een nieuwe verwelkomd.

Novalis College

Medewerkers, leerlingen en ouders werken vanuit hun eigen verantwoordelijkheid samen aan de ontwikkeling van het onderwijs.

In 2017/2018 is er voor de eerste maal een klas 10 havo die in vijf jaar gaat afronden. In het curriculum is een lessentabel vastgesteld, uitgaande van twee lesuren voor de vaklessen en een keuzewerktijd. De leerlingen kunnen in dat keuzewerktijd extra uitleg krijgen of lesstof doorwerken onder begeleiding van de leraar. Door deze constructie kunnen de leerlingen op maat werken aan vakken die extra aandacht behoeven.

Vanwege de ontwikkelingen in het vmbo-t, de vraag vanuit onderwijs en bedrijfsleven in de regio (Brainport Eindhoven) en het belang van herkenbaar vrijeschoolonderwijs is gestart met een evaluatie van de huidige vmbo-t homogene leerroute. Deze moet resultaten in een optimalisering van deze leerweg.

De leerlingen van de leerroute vmbo-t homogeen zijn doorgestroomd naar de 8ste klas. Zij volgen het vastgestelde programma met het accent op ontwikkeling van vaardigheden (presenteren, onderzoeken en samenwerken) naast vrijeschoolvakken en reguliere vaklessen. Voor klas 9 en 10 is in de lessentabel uitgegaan van de aanleg van vaardigheden naast reguliere vakken. Deze leerlingen kiezen al na het eerste trimester hun profiel, waardoor het aantal vaklessen beperkt blijft en meer ruimte resteert voor vrijeschoolvakken in de loop van klas 9. De vakken Frans en Duits verdwijnen uit het curriculum vanaf klas 9. Daarnaast wordt de leerlingen geadviseerd af te ronden in het examenvak drama of beeldend.

Leerlingen van klas 10 vmbo-t worden actief ondersteund in hun ambitie binnen het Novalis College om door te stromen naar klas 10 havo. Daartoe wordt een programma aangeboden na afronding van het examen vmbo-t en gedurende de eerste helft van het schooljaar havo 10. De leerlingen krijgen intensieve begeleiding vanuit een extern bureau. Het programma wordt bekostigd vanuit subsidie van OCW.

Het rekenonderwijs is binnen de school al enige jaren goed verankerd. In het verbeteren van het taalonderwijs worden stappen gezet. Door de invoering van gepersonaliseerde modules kunnen

leerlingen goed worden begeleid. De taalcoaches hebben hierin ook een sturende rol. Zij leggen ook verbindingen met de andere vakken en ontwikkelen beleid.

We creëren mogelijkheden waardoor leraren zich eigenaar voelen van hun onderwijs.

In het afgelopen jaar heeft de school verder gewerkt aan de leskwaliteit. Door middel van reflecties op eigen functioneren hebben leraren in mei hun eigen leerdoelen vastgesteld. Met gerichte (interne of externe) scholing, intervisie en lesobservaties is aan deze leerdoelen gewerkt. Binnen de school zijn wederom interne scholingsmodules aangeboden. De modules worden verzorgd door eigen en externe medewerkers. Ieder personeelslid heeft opnieuw minimaal twee modules gevolgd. Door nieuwe modules toe te voegen blijft de keuzevrijheid voor het personeel groot. De belangstelling voor het geven van modules door eigen personeelsleden is toegenomen.

Vanuit de vrijeschoolpedagogie wegen we maatschappelijke ontwikkelingen en maken duidelijk welke keuzes we in ons onderwijsaanbod maken en waarom we dat doen.

Twee werkgroepen zijn actief bezig met het verweven van eigentijdse ontwikkelingen in het vrijeschoolcurriculum op het gebied van digitale vaardigheden en creatieve technologie. Alle leerlingen in klas 7 en 8 volgen nu al wekelijks een studieles waarin aan onderdelen als leren organiseren, leren en plannen, structureren etc. aandacht wordt gegeven maar ook aan digitale geletterdheid. Vaardigheden in het vinden en omgaan met de juiste informatie, social media, WhatsApp, maar ook leren programmeren en omgaan met computerprogramma's maken deel uit van de lessen. Deze leerlijn wordt doorgetrokken tot en met klas 10.

De ontwikkeling van de leerlijn creatieve technologie is ingezet. De leerlingen volgen nu in klas 8 het vak 3D-design en maken hun eigen voorwerpen door middel van 3D-printers.

Afgelopen jaar heeft een werkgroep een voorstel ontwikkeld om Creatieve Technologie te implementeren in verschillende praktische en kunstzinnige vakken. Er zijn kleine pilots gestart, waardoor in het schooljaar 2018/2019 hieraan meer vorm kan worden gegeven.

Wij werken samen met partners in de samenleving, mengen ons in het onderwijsdebat en strijden voor de ruimte voor ons vrijeschoolonderwijs.

Met vmbo-mbo Sint Lucas is overleg gestart om gezamenlijk te werken aan curriculumontwikkeling van creatieve technologie. De decaan van het vmbo-t heeft met bedrijven in de regio contacten om tot stages, excursies en gastlessen te komen.

Door de contacten met onderwijs en bedrijfsleven versterkte de school de verbinding met de regio. Dit uit zich in deelname aan Kennisfestival Eindhoven, projectgroep Focus voor Passie & Techniek, deelname/bezoeken aan Dutch Design Week / Dutch Automotive Week, excursies naar bedrijven in de regio, gastpresentaties, samenwerking met SintLucas en andere scholen.

Op het gebied van internationale uitwisselingen heeft de school dit jaar twee initiatieven ontplooid: Pskov (Rusland) en Brest (Frankrijk) zijn projecten waarbij leerlingen van respectievelijk 10e en 9e klas uitwisselen. Tijdens deze reizen overnachten de leerlingen bij ouders thuis; het karakter van de reizen is gericht op verkenning en begrip voor elkaars cultuur, onderwijs en samenleving.

De structuur van de ondersteuning van leerlingen in het kader van Passend Onderwijs heeft meer vorm gekregen. Voor een groot aantal aandachtsgebieden en problematieken zijn escalatieladders met bijpassende acties (en verantwoordelijkheden) beschreven. De leerlingen krijgen hierdoor nog meer gerichte ondersteuning. De mentoren ervaren de escalatieladders als een goede, werkbare ondersteuning in hun taak.

De ondersteuningscoördinatoren observeren leerlingen met een ondersteuningsvraag in de lessen en kijken naar het effect op de totale klas. Gerichte feedback hierover wordt gegeven aan de leraren. Hierdoor wordt gewerkt aan de juiste werkwijze voor de leerlingen met betrekking tot passend onderwijs. Eind 2017 is een nieuwe ondersteuningscoördinator in dienst genomen.

De integratieklas de Blauwe Bloem ziet het leerlingenaantal weer toenemen. De samenwerking met ZML verloopt uitstekend.

In 2016/2017 kende de school een lagere instroom. Een nieuwe pr-commissie heeft een aantal initiatieven ontwikkeld en intensief gewerkt aan vergroting en verbetering van de bekendheid van de school. De contacten met de onderbouwen zijn aangehaald, er zijn informatiemomenten georganiseerd, waarbij ouders en leerlingen vooral de school 'beleven', er verschijnen op jaarbasis drie schoolkranten en de website wordt continu geactualiseerd. Ook de media worden meer betrokken bij de activiteiten van en in de school. Dit resulteert in 2018 in vier brugklassen, zoals in het verleden ook het geval was.

Met de voorbereidingen voor uitbreiding van het schoolgebouw is een start gemaakt. In 2019/2020 zal een nieuwbouw naast het huidige gebouw een feit zijn en kunnen de noodlokalen verdwijnen. De nieuwbouw zal voorzien in ruimte voor ongeveer 200-240 leerlingen. Vanaf september is een groep van vijftien leerlingen en leraren actief bezig met het Programma van Eisen.

Binnen de school wordt gewerkt aan de Gezonde School. In de kantine worden inmiddels gezonde producten verkocht aan de leerlingen. Ook is het beleid ten aanzien van alcohol (ook voor schoolfeesten) vastgesteld. De overgang naar een rookvrij schoolplein is ingezet.

Karel de Grote College

Medewerkers, leerlingen en ouders werken vanuit hun eigen verantwoordelijkheid samen aan de ontwikkeling van het onderwijs.

In het project 'levende lessen' hebben docenten gedurende zes studiemomenten gewerkt aan een bepaalde leeftijdsfase t.a.v. didactische en pedagogische vraagstukken ter versterking van de vrijeschoolpedagogie en gericht op de net ingevoerde 70-minuten-lessen. Ze hebben elk drie lessen bij elkaar bezocht en elkaar gericht feedback gegeven.

Leerlingen hebben meegedacht over de inrichting van het schoolplein samen met ouders en leraren. In de zomer van 2018 zullen deze plannen gerealiseerd worden. Bij de sollicitatiegesprekken voor nieuwe leraren was er altijd een leerlingenraad aanwezig.

Teamleiders hebben dit jaar twee keer overleg met de leerlingenraad gehad over vraagstukken die de leerlingen belangrijk vinden. In de leerlingenraad worden elke zes weken gevraagde en ongevraagde adviezen aan de schoolleiding gegeven.

De leraren die een voortgangsgesprek hebben gehad hebben hierin de feedback van twee klassen meegenomen.

Gedurende twee didactische weken hebben in totaal twaalf leraren intensief gewerkt aan hun leskwaliteit onder begeleiding van Maurice van Werkhoven, een externe deskundige. In het verslag aan de schoolleiding zijn aanbevelingen gegeven.

Alle nieuwe leraren hebben een korte nascholingscursus over de achtergronden van het vrijeschoolonderwijs gevolgd. Twee leraren zijn gestart met de opleiding tot vrijeschoolleerkracht aan de hogeschool van Leiden.

De ouderwerkgroep die de lezingen organiseert heeft enigszins stil gelegen. In het voorjaar van 2018 is er weer een lezing gepland.

We creëren mogelijkheden waardoor leraren zich eigenaar voelen van hun onderwijs.

Binnen de drie teams (middenbouw, mavo en bovenbouw) is in kleine groepjes gewerkt aan onderwijsverbeteringen die de docenten zelf aangedragen hebben.

In de middenbouw is gewerkt aan het verbeteren van de determinatieprocedure en aan differentiatie binnen de lessen. De determinatieprocedure is inmiddels duidelijk beschreven en eenduidiger uitgedragen naar ouders en leerlingen. Het monitoren van de ambities van leerlingen naar een hoger niveau speelde hierin een belangrijke rol. Bij de determinatie van voorjaar 2018 zal helder worden of gewenste resultaten ook behaald zijn.

Ten aanzien van de werkgroep differentiatie zijn de volgende doelen behaald: docenten van de kernvakken en MVT (Moderne vreemde talen) weten hoe ze moeten differentiëren op niveau in de vaklessen. Het is voor leerlingen duidelijk hoe er gedifferentieerd wordt. Het is zichtbaar hoe er tijdens de vak les gedifferentieerd wordt. De differentiatie tijdens de les sluit aan bij het determinatie-niveau van de leerling. Deze deel-doelstellingen zijn in het voorjaar van schooljaar 2018 gehaald. Wat betreft de kunstvakken nog niet. Aan het einde van het eerste trimester schooljaar 2018/2019 moeten deze ook gehaald zijn. Naast de werkgroep differentiatie is ook een nieuwe werkgroep gestart die zich bezig houdt met een verbetering van de rapportage in Magister zodat leerlingen beter gevolgd kunnen worden en het proces van differentiatie hiermee inzichtelijker wordt.

In het bovenbouwteam is gewerkt aan een betere samenwerking. Dit is nog in ontwikkeling. Daarnaast hebben docenten zich verbonden aan een ontwikkelvraagstuk van het team. Zo is er een groepje docenten aan het werk om de hele aansturing en begeleiding van het profielwerkstuk te verbeteren. Hier is een nieuwe aanpak tot stand gekomen met een begeleidend boekje voor docenten zodat er meer uniformiteit is in de begeleiding. Ook is er gewerkt aan een plan voor groepsvorming in klassen die nieuw worden samengesteld zoals de negende klassen. In augustus 2018 zal deze nieuwe aanpak van start gaan.

In het mavo-team is gewerkt aan een eenduidige didactische aanpak voor de mavoleerlingen, aan preventie verzuim en geleide groepsvorming in klas 9. Voor de toekomst van kunst en ambacht is een document gemaakt waarin de kracht van kunst en ambacht is beschreven zodat bij het samengaan met het mavoteam hier voldoende aandacht voor blijft bestaan. Het gericht geven van feedback op de executieve functies blijft als ontwikkelpunt staan voor 2018. Binnen de teamvergaderingen is gezocht en gewerkt naar een goede vergaderstructuur waar ruimte is voor initiatieven en ook structureel goed wordt samengewerkt.

Schoolbreed is er veel aandacht voor ontwikkeling van leraren passend bij de volgende stap in hun leerontwikkeling. Zo nemen verschillende leraren deel aan samenwerkingsprojecten met vrijescholen in India, vier leraren gaven een masterclass op de hogeschool in Leiden op de nieuwe opleiding tot vrijeschoolleraar, vijf leraren hebben een werkgroep geleid op de jaarlijkse conferentie en er hebben twee didactische weken plaats gevonden. Alle leerkrachten hebben deelgenomen aan het project 'levende lessen'.

Vanuit de vrijeschoolpedagogie wegen wij maatschappelijke ontwikkelingen en maken we duidelijk welke keuzes we in ons onderwijsaanbod maken en waarom we dat doen.

Het Karel de Grote College is in groeiende mate bekend bij alle ouders van groep 7 en 8 in Nijmegen en omstreken. Om de verhouding jongens-meisjes in een goed evenwicht te houden is er een nieuw initiatief gestart om per schooljaar 2018/2019 te starten met een 'beweegklas' waarin er vijf uren sport per week zijn ingeroosterd.

Er is voor zowel mavo- (bij K&A) als havoleerlingen de mogelijkheid een verlengde route te volgen waarin intensiever gewerkt wordt aan een brede ontwikkeling.

De werkgroep Onderwijstijd heeft het project afgerond. 89% van het personeel heeft ingestemd met de nieuwe opbouw van het rooster. Dit betekent dat we veelal in 70 minutenlessen werken

waardoor de leerlingen in de les ook meer aan de slag kunnen met de lesstof en het diepere leren wordt aangesproken. Het hoofdonderwijs is om die reden met tien minuten ingekort. De werkgroep 'verlengde havo-route op het KGC' heeft dit jaar stil gelegen aangezien we met een nieuw rooster zijn gaan werken. De docenten hadden tijd en energie nodig om binnen deze nieuwe structuur de gewenste kwaliteit te gaan leveren.

Wij werken samen met partners in de samenleving, mengen ons in het onderwijsdebat en strijden voor de ruimte voor ons vrijeschoolonderwijs.

Voor de zichtbaarheid van het vrijeschoolonderwijs in de samenleving en profilering van het KGC is bewust ingezet op veel publiciteit en mogelijkheden om ons onderwijs ook buiten de school zichtbaar te maken.

Zo hebben meerdere docenten lesgegeven aan de post-hbo opleiding tot vrijeschoolleerkracht aan de Hogeschool Leiden, waren er vijf docenten werkgroepvoorzitter op de landelijke conferentie, geven meerdere LD-docenten cursussen op andere scholen en heeft een LD-docent deelgenomen aan een werksessie van de onderwijsraad.

Een vertegenwoordiging van de leerlingenraad neemt deel aan de vergaderingen van het LAKS. De gezonde kantine stond centraal bij een uitzending van tv Nijmegen en D66 heeft voor hun promotiefilmpje ook de gezonde schoolkantine van het KGC als voorbeeld genomen. De raad voor levensbeschouwing Nijmegen heeft een bijeenkomst gehad in het KGC waar over de achtergronden van ons onderwijs is gesproken.

De schoolleiding neemt actief deel aan de bijeenkomsten van de VO-raad en organiseert samen met andere scholen mogelijkheden voor leraren om van elkaar te leren. De rector heeft een aantal interviews gegeven zoals voor het tijdschrift van de VO-raad, VOK en het Onderwijsblad.

Gebouwen en terreinen

Met de aankoop van het wedren gebouw (zomer 2017) zitten alle klassen nu weer op dezelfde locatie. Alleen voor het vak drama wordt nog een ruimte gehuurd bij Dansschool Vermeulen. Voor de inrichting van het binnenplein is een werkgroep gestart met leraren, leerlingen en ouders. Deze plannen zullen in de zomer van 2018 gerealiseerd worden.

Tobiasschool

Na de ontwikkeling van het taalonderwijs in 2016 is Tobiasschool verder gegaan met de ontwikkeling van het rekenonderwijs. De Begeleidingsdienst voor vrijescholen heeft scholing verzorgd op het gebied van bewegend en kunstzinnig rekenonderwijs. De veranderingen zijn al in het onderwijs zichtbaar. In 2018 gaat de school met de externe begeleiding voort met de ontwikkeling.

Het team heeft een studiemiddag gewijd aan kinderen met taal- en ontwikkelingsstoornissen (TOS), waarbij iedereen kon beleven hoe kinderen met TOS de wereld ervaren.

Met de coördinator sociaal gedrag hebben de medewerkers verder gewerkt aan de groepsplannen gedrag en die gekoppeld aan de meetinstrumenten (SCOL en Regenboogscan) en de individuele werkpunten van de leerlingen.

Alle groepsplannen zijn geëvalueerd. Daaruit zijn nieuwe formats en leerlijnen voortgekomen die beter aansluiten op de ontwikkeling van de kinderen.

Op de Michaëlconferentie (samen met de regionale vrijescholen) heeft het team zich geschoold in hoe menskunde levendig inspireren kan.

Met ouders is geïnventariseerd wat ze verstaan onder ouderbetrokkenheid en heeft de school zicht gekregen op hun wensen. Ouders willen onder andere meer informatie over antroposofie.

De school wijst de ouders nu op het aanbod van de regionale vrijescholen zodat zij bij activiteiten kunnen aanhaken en gaat in 2018 ook eigen activiteiten voor ouders organiseren.

5 Verantwoording Raad van Toezicht

Algemeen

De Raad van Toezicht (RvT) is in het leven geroepen, om te kijken naar de maatschappelijke opgave die vervuld dient te worden. Het betreft de ontwikkeling van mensen in de leeftijd van 12 tot 18 jaar, tot zelfstandige mensen, gezien vanuit het antroposofisch gedachtengoed.

De RvT doet dat door toe te zien, door een kritische sparringpartner en een goede werkgever te zijn voor de bestuurder. Bij dit alles staan de verwachtingen van de belanghebbenden centraal. De RvT wil de verwachtingen van de belanghebbenden meenemen in hun overwegingen. Om dat te kunnen doen is het nodig dat de RvT deze belangen goed kent: pas dan kunnen deze als toetssteen worden gehanteerd bij belangrijke beslissingen.

De raad staat de bestuurder met advies ter zijde. Deze structuur wordt aangeduid als een 'two-tier' corporate bestuur, waarbij de raad onafhankelijk is van het bestuur. Deze onafhankelijkheid komt eveneens tot uitdrukking in de samenstelling van de raad. De leden zijn onafhankelijk ten opzichte van elkaar, het bestuur en welk deelbelang dan ook. De raad deed dit voornamelijk door in vergaderingen met de bestuurder de voorkomende aangelegenheden te bespreken.

De raad heeft ook deelgenomen aan een gezamenlijke bijeenkomst o.l.v. het bestuur met de personeelsdelegatie van de medezeggenschapsraden en de rectoren.

In een bijeenkomst, zonder de bestuurder en met begeleiding van een externe adviseur, evalueerde de raad haar eigen functioneren. Eric de Zeeuw heeft als voormalig lid hieraan deelgenomen en we hebben na afloop met veel dank informeel afscheid genomen.

Functioneren van de raad

De reguliere vergaderingen van de raad werden vier maal afwisselend gehouden op locatie bij één van de vestigingen in Zeist, Eindhoven en Nijmegen. Buiten de vergaderingen had de voorzitter van de raad regelmatig contact met de bestuurder. Tevens was voor iedere vergadering een uur overleg in afwezigheid van de bestuurder over toezichtthema's. In 2017 heeft het bestuur een strategisch beleidsplan gemaakt en de RvT heeft in aansluiting hierop haar visie op het toezicht opgesteld en vastgesteld. Op basis van een meervoudige uitvraag heeft de Raad de opdracht verstrekt aan een accountant voor de controle van de Jaarrekening 2017.

Vanuit de rol als werkgever heeft de remuneratiecommissie door het jaar drie gesprekken gevoerd met de bestuurder. Een planningsgesprek, een voortgangsgesprek en een beoordelingsgesprek.

De raad organiseert jaarlijks een themabijeenkomst ter inspiratie en dit jaar stond deze in het teken van de vraag: "wat betekent de toenemende digitalisering voor de manier waarop we kennis verwerven en voor de vormgeving van ons onderwijs?" *Door de opkomst van technologie is de manier van werken in het onderwijs, net als in andere branches, enorm veranderd. Leerlingen en studenten van nu zijn opgegroeid in het digitale tijdperk en daarom biedt digitalisering in het onderwijs meer aansluitingsmogelijkheden bij de belevingswereld van de leerlingen. Hoe kan ICT-beleid ondersteunend zijn aan de onderwijsdoelen, leiden tot een verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en zich verhouden tot te vrijeschool filosofie?*

Deze keer op het Karel de Grote College in Nijmegen en met deelname van docenten en rectoren.

In de zelfevaluatie met externe begeleiding is vastgesteld dat het werken met commissies bijdraagt tot professionalisering van het toezicht in 2017 en het voornemen is dat de commissies meer bepalend zullen worden voor de toezicht agenda. Eind 2018 en begin 2019 is er een forse

wisseling van de wacht, vier leden van de raad naderen hun aftreden. In de zelfevaluatie is vastgesteld dat dit een mogelijkheid is om het aantal leden te reduceren tot vijf, deze gedachte wordt verder uitgewerkt.

Samenstelling en mutaties

In 2017 was de raad als volgt samengesteld:

	Benoemd	Aftredend	Herbenoemd	Aftredend
Martijn de Loor	03-12-2012	03-12-2015	03-12-2015	03-12-2018
Piet Hein Kolff	03-12-2012	03-12-2015	03-12-2015	03-12-2018
Manny Liebrecht	22-02-2013	22-02-2016	22-02-2016	22-02-2019
Jan Spijkers	22-02-2013	22-02-2016	22-02-2016	22-02-2019
Linda Scheeres	23-03-2015	23-03-2018	12-03-2018	23-03-2021
Tamara Cop	06-06-2016	06-06-2019		
Merlijn Trouw	20-03-2017	20-03-2020		

Manny Liebrecht en Jan Spijkers vormden in 2017 de auditcommissie. Linda Scheeres, Tamara Cop en Merlijn Trouw vormden de commissie belast met de jaarlijkse themabijeenkomst. Tamara Cop en Linda Scheeres vormen de commissie pedagogische/didactische aspecten binnen het vrije schoolonderwijs. Martijn de Loor en Piet-Hein Kolff vormden in 2017 de renumeratiecommissie. Piet-Hein Kolff is voorzitter van de raad.

Hoofdfuncties van de leden:

Merlijn Trouw	Algemeen Directeur bij De Seizoenen, Antroposofische zorginstelling
Tamara Cop	Docent en projectleider Honours Programma Faculteit Educatie bij Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Martijn de Loor	Directeur eigenaar Gevoel voor de zaak – bureau voor organisatie-coaching
Piet Hein Kolff	Algemeen directeur Accres Apeldoorn BV Voorzitter Werkgeversvereniging VERMO
Linda Scheeres	Tot augustus 2017 Courseleader Contextual Studies Hoge School voor Kunsten Utrecht, en sinds september 2017 waarnemend schoolleider, vrijeschool De Vuurvogel Driebergen
Manny Liebrecht	Directeur-Bestuurder bij Christelijke basisschool De Rank in Helmond
Jan Spijkers	Hoofd productie LoVen special products

Op grond van het overzicht van nevenfuncties van de RvT-leden is geen belangenconflict gebleken met het RvT-lidmaatschap.

De leden van de raad bezitten samen deskundigheid op bestuurlijk, maatschappelijk, financieel, personeel, organisatorisch en onderwijskundig terrein. Vier leden hebben of hadden onlangs kinderen op een van de scholen van de Stichting. De leden staan echter onafhankelijk ten opzichte van personen en deelbelangen, ze voelen zich verbonden met het vrijeschoolonderwijs en onderschrijven de code Goed Onderwijsbestuur VO.

Bezoldiging

Toezichthouders ontvangen een vergoeding van €200 per bijgewoonde vergadering met een maximum van zes voor gewone leden en negen voor de voorzitter. Leden van een commissie ontvangen daarboven vergoedingen voor maximaal twee commissievergaderingen.

Jaarrekening en begroting

De Raad van Toezicht heeft kennisgenomen van het door de bestuurder opgestelde jaarverslag en de jaarrekening over 2017 en ze goedgekeurd. De raad heeft ook kennis genomen van de aanbevelingen van de accountant, deze samen met de bestuurder besproken en afgesproken dat de aanbevelingen zullen worden opgevolgd.

Het voorstel van de bestuurder om de begroting voor het jaar 2018 vast te stellen is door de Raad van Toezicht goedgekeurd. De Raad keurde op 2 oktober 2017 de meerjarenbegroting / meerjarenformatie 2017-2021 goed.

De WNT-norm berekend op basis van de complexiteitspuntenberekening is goedgekeurd.

Waardering

De raad spreekt haar waardering uit voor de in 2017 getoonde inzet van de bestuurder en de medewerkers van alle scholen.

20 juni 2018

Raad van Toezicht

6 Verantwoording medezeggenschapsraden

De (d)MR's (met uitzondering van de MR van de Tobiasschool) maken een jaarverslag over hun werkzaamheden. Hieronder staan de belangrijkste activiteiten samengevat.

Stichtse Vrije School

De dMR vergaderde zes keer in het kalenderjaar 2017. Bij de vergaderingen was de rector te gast, om informatie te verstrekken, zaken te verhelderen en om te luisteren. Daarnaast is er tweewekelijks overleg geweest tussen de rector en de lerarengedeelte van de dMR over zaken die vooral het personeel aangingen. Onderwerpen die op de dMR-vergadering aan de orde zijn geweest: de jaarbegroting, aanneming van de nieuwe arbo-arts, de sollicitatieprocedure LC/LD, het schoolplan, het toetsbeleid, de vakantieplanning (inzetten keuzedagen school), PTA's en examenreglementen, de ontwikkelingen rond de groeiende belangstelling voor onze school, alcohol- en drugsbeleid, het beleid rondom mobiele telefoons in de klas, verantwoording ouderbijdrage en vaststelling ouderbijdragen en budgetten schoolreizen voor het jaar 2018/2019. Een flink aantal van deze onderwerpen is meerdere keren besproken, zodat er weloverwogen beleid tot stand kon komen.

De dMR is sterk betrokken bij de ontwikkeling van de Stichtse Vrije School. Een aantal onderwerpen vragen nog steeds om onze specifieke aandacht en wachten nog op een vertaling naar concreet beleid, het ontwikkelen van nieuw mentorenbeleid heeft wat de dMR betreft prioriteit. De evaluatie van het 50-minutenrooster zal in 2018 worden opgepakt. De volgende werkgroepen zijn ingesteld: werkgroep taakbeleid en werkgroep levensfasebewust personeelsbeleid. De dMR heeft vertrouwen dat de goede samenwerking met de schoolleiding in de toekomst gecontinueerd blijft.

Novalis College

De dMR vergaderde elf keer in 2017. De bezetting is een groot aandachtspunt geweest. De personeelsgeleding bestond uit twee mensen, een docent bovenbouw en een OOP-er. De input vanuit de werkvloer was daardoor geen goede afspiegeling van het personeel. Door enkele inspraakmomenten voor alle teamleden te creëren is dit deels ondervangen. De oudergeleding was wat aanwezigheid betreft instabiel. De dMR heeft instemming verleend op cultuurreizen, huishoudelijk reglement dMR en leerlingen, leerlingstatuut, schoolgids, jaarrooster, dyslexiebeleid, examenreglement en PTA's, bevorderingsnormen, herkansingbeleid en werkweekbeleid. Daarnaast heeft de dMR op diverse onderwerpen geadviseerd. De dMR heeft in zijn jaarverslag aandachts- en verbeterpunten benoemd.

De dMR heeft zich gehoord gevoeld door de schoolleiding. Door een goede communicatie onderling is het vertrouwen in een goede samenwerking verder gegroeid. De goede voorbereiding van de vergadering, het meedelen van nieuwe ontwikkelingen en het uitvoeren van de actielijst zijn belangrijke voorwaarden voor dit vertrouwen.

Karel de Grote College

De speerpunten waren project onderwijstijd, schoolplein en huisvesting. Om de kwaliteit te borgen hebben een aantal pMR-leden scholing gevolgd en is het aantal personeelsleden in de pMR uitgebreid naar vier. De leerlingengeleding is evenals de oudergeleding zoekende geweest naar een manier waarop zij haar achterban kan raadplegen en informeren. Beide leerlingen hebben een goede werkwijze gevonden voor het optreden van de leerlingengeleding bij de leerlingenraad.

Naast instemming/advies op de gebruikelijke periodieke onderwerpen heeft de dMR ingestemd met de nieuwe lessentabel, het toetsbeleid en de meerjarenbegroting.

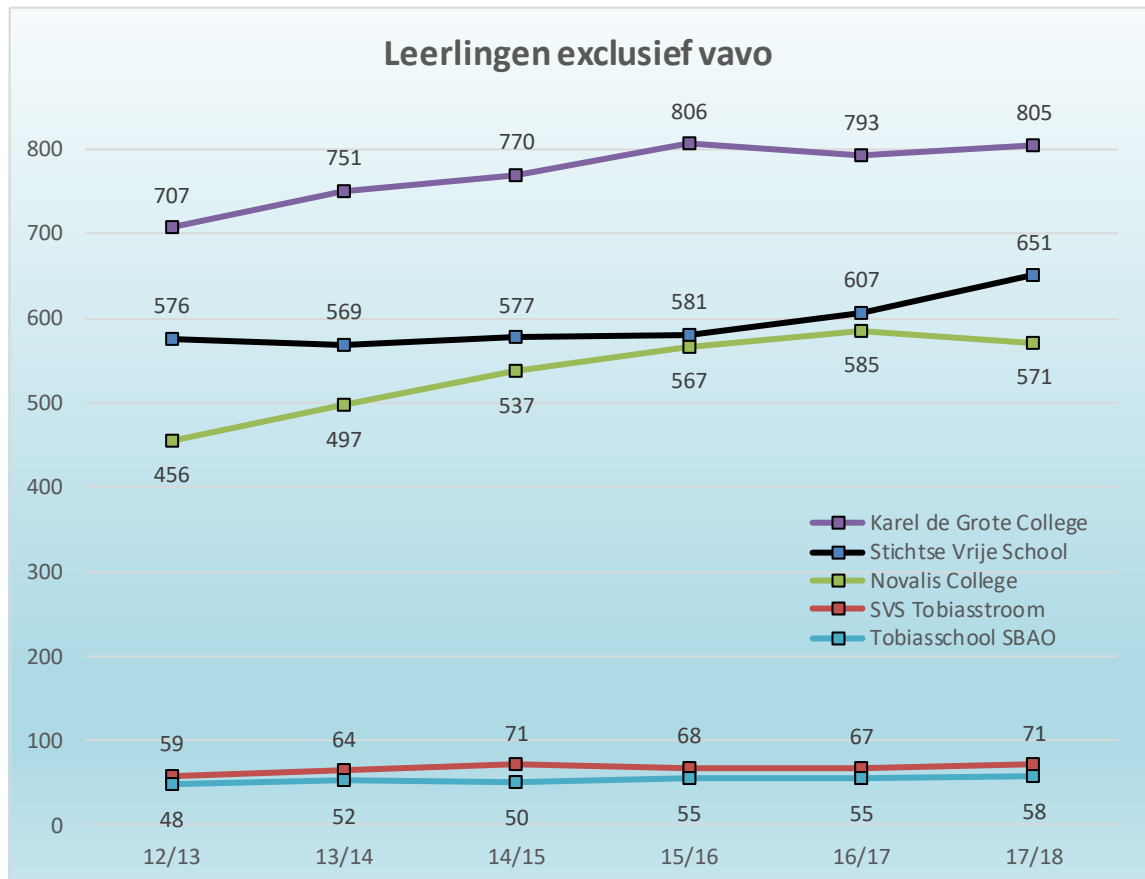
pMR

De personeelsleden van de (d)MR's kwamen vier maal samen met schoolleiders en bestuurder. In 2017 is gesproken over onder meer samenstelling managementteam, arbodienstverlening, levensfasebewust personeelsbeleid, vacatureruimte LC en LD, promotiecriteria en sollicitatieprocedure LC- en LD-functies, taakbeleid, aanpassingen MR-reglement en –statuut, werkbelevingsonderzoek, meerjarenbegroting en ziekteverzuim.

7

Kerncijfers onderwijs

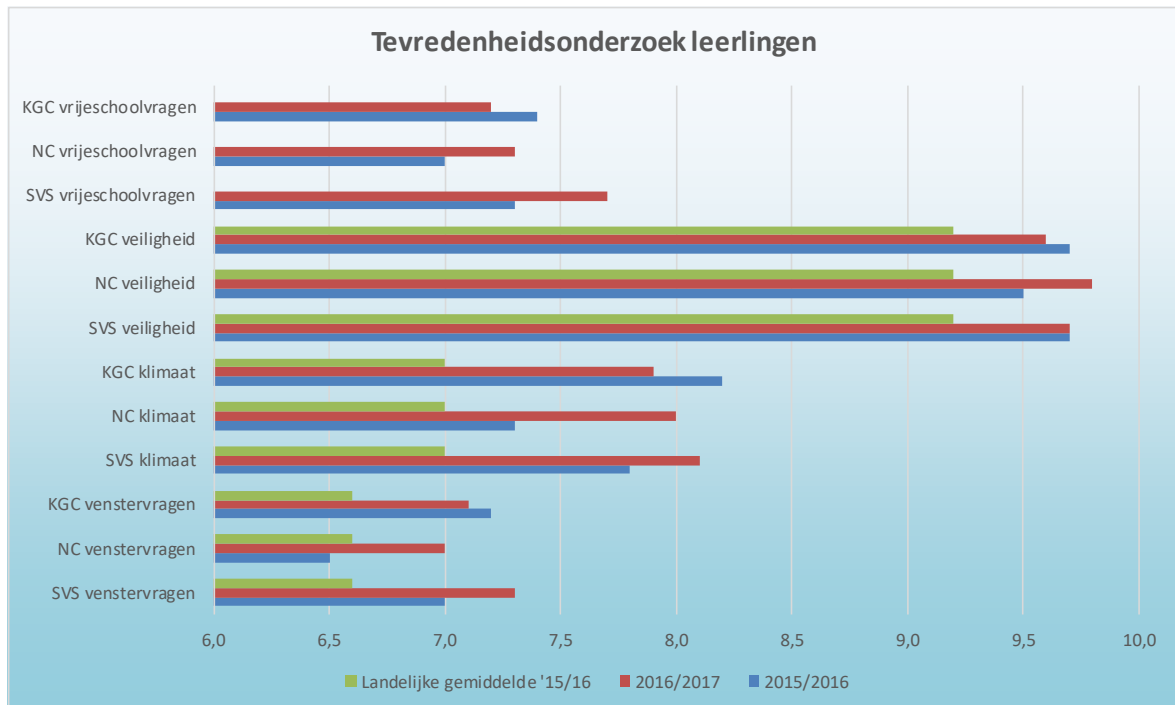
Leerlingen

De grafiek geeft de ontwikkeling van het leerlingaantal per school weer in de afgelopen zes jaar (teldatum 1 oktober). Stichtse Vrije School groeit door hogere instroom. Novalis College daalt na een periode van groei door een eenmalige lage instroom in 2017. Karel de Grote College blijft vrij constant.

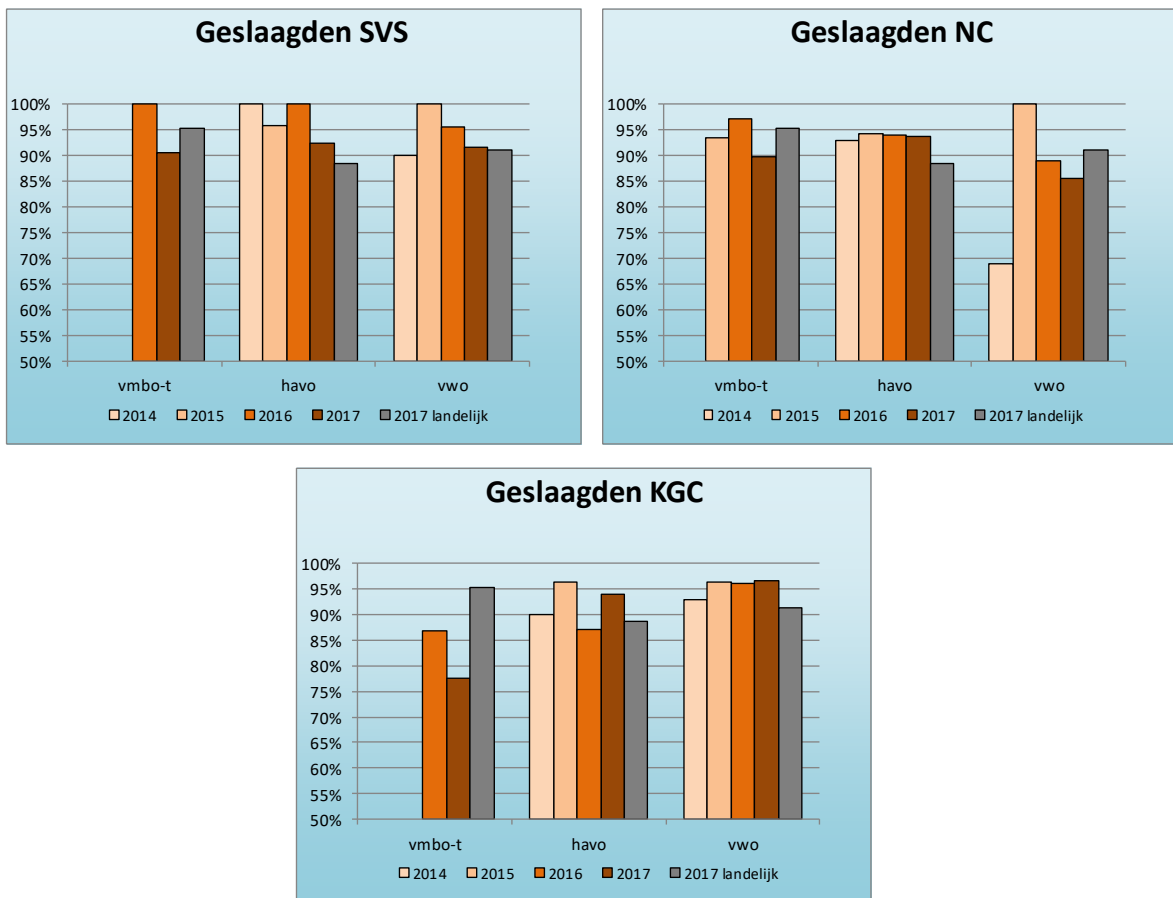
Tevredenheid leerlingen

Elk jaar nemen de scholen tevredenheidsonderzoeken af onder leerlingen van klas 7 en klas 9. De resultaten worden gepubliceerd op www.scholenopdekaart.nl. De resultaten van de enquêtes van de afgelopen twee jaar zijn als volgt.

De enquête bestond uit vragen over het onderwijs ('vensters'), het schoolklimaat, de veiligheid op school en vragen specifiek over het vrijeschoolonderwijs. Vrijwel alle scholen scoren op alle onderdelen hoger dan het landelijke gemiddelde.

Geslaagden

De vmbo-t-cijfers voor 2014 en 2015 ontbreken omdat de scholen in omschakeling waren van het ivo-mavo-systeem naar een volledig vmbo-t-examen.

De slaagpercentages liggen in de regel boven het landelijk gemiddelde met uitzondering van vwo op Novalis College in de afgelopen twee jaar, waarbij aangetekend moet worden dat het aantal vwo-examenleerlingen op Novalis College in de afgelopen drie jaren klein was (9-14 leerlingen) waardoor de cijfers makkelijk kunnen fluctueren.

8

Personeel

Ontwikkelingen personeelsbeleid

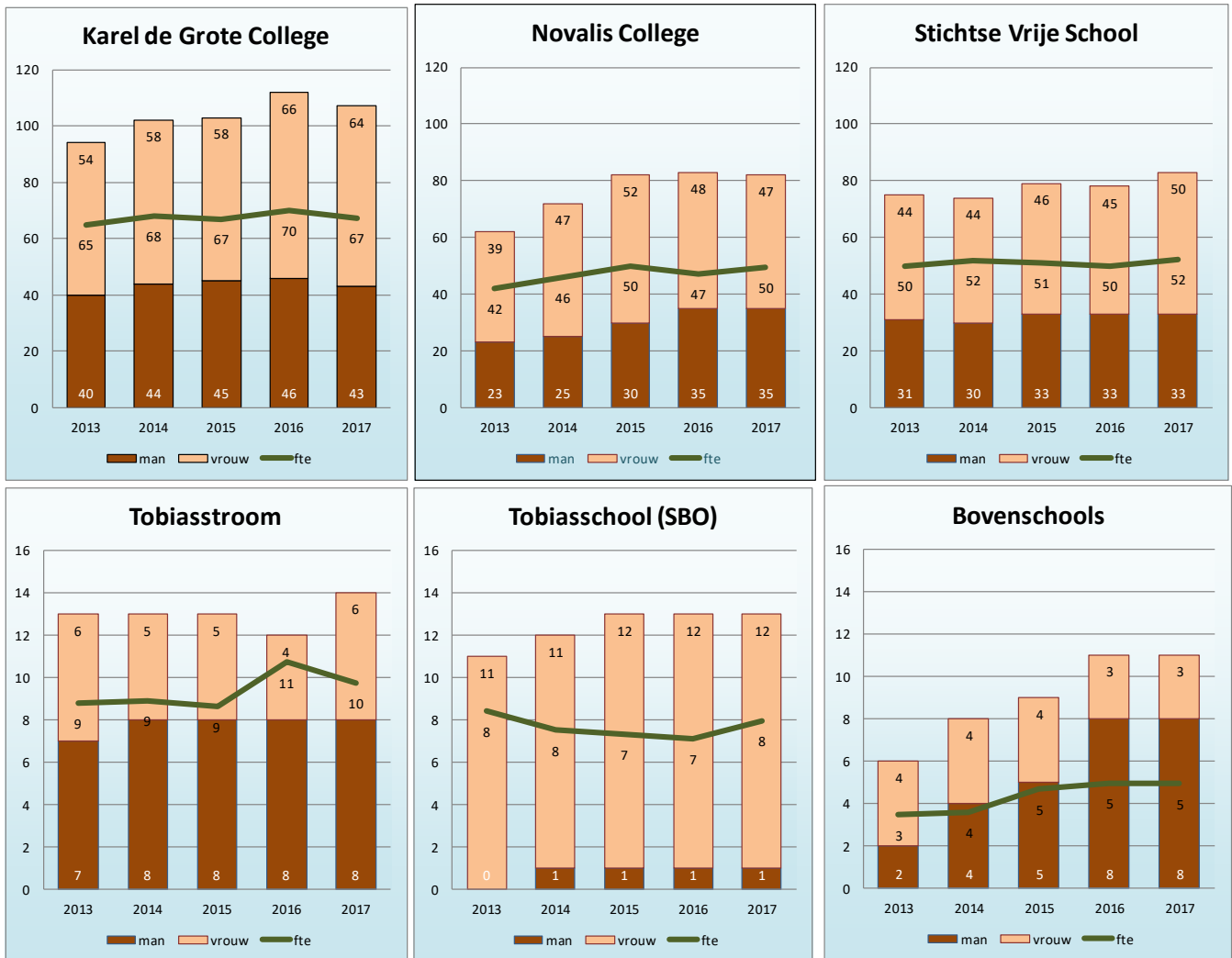
Een werkgroep vanuit de pMR heeft de mogelijkheden van een vernieuwd taakbeleid verkend, waarbij taken niet gedetailleerd in uurtjes worden uitgedrukt maar een team een pakket taken en een hoeveelheid tijd beschikbaar heeft en de werkzaamheden zelf verdeeld (hutsport-model). De p adviseerde om op de Stichtse Vrije School in één team deze werkwijze uit te proberen.

Met de pMR is gezocht naar een nieuwe arbodienstverlener, waarbij de bedrijfsarts dichter in de buurt van de verschillende vestigingen kan opereren. Daarbij krijgt een arbeidsdeskundige een prominentere rol. Uiteindelijk is Human Connexion gekozen.

In 2017 was een sollicitatieronde voor LC- en LD-leraarsfuncties. Voor LC was er door pensionering, uittreding van medewerkers en groei van scholen 3,13 fte formatieruimte beschikbaar gekomen op Novalis College. Voor LD had een eerdere ronde onvoldoende gekwalificeerde kandidaten opgeleverd en was in totaal 4,63 fte beschikbaar op alle vo-scholen. Met de pMR zijn de promotiecriteria en de sollicitatieprocedure aangescherpt. De vacatureruimte LC en LD is per 1 januari 2018 grotendeels vervuld.

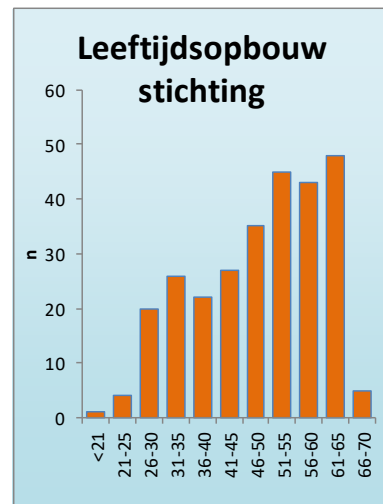
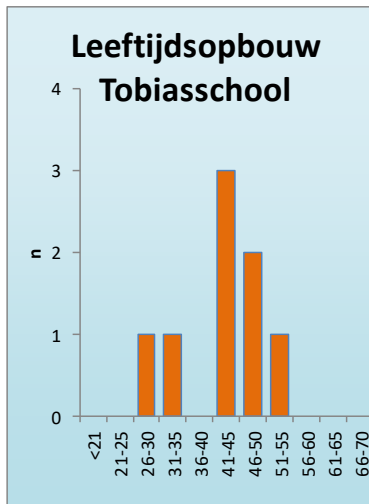
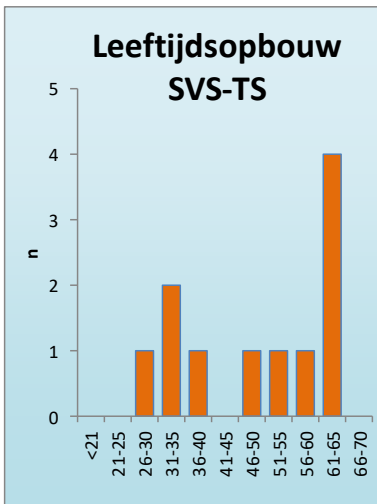
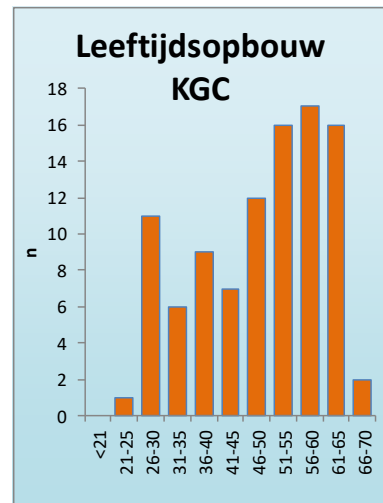
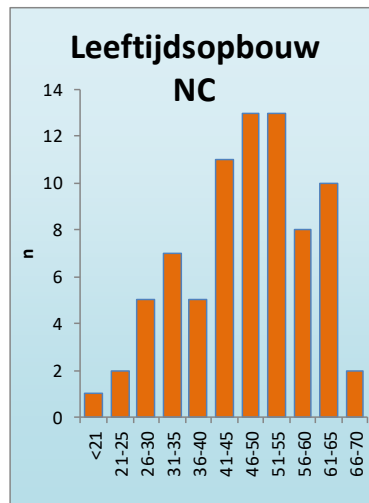
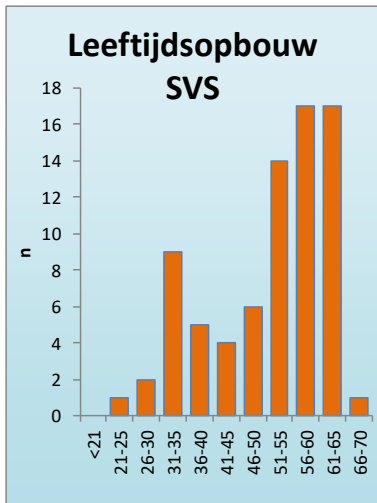
Personeelsbestand

Het personeelsbestand is steeds gemeten op 1 oktober en is exclusief vrijwilligers en stagiaires.

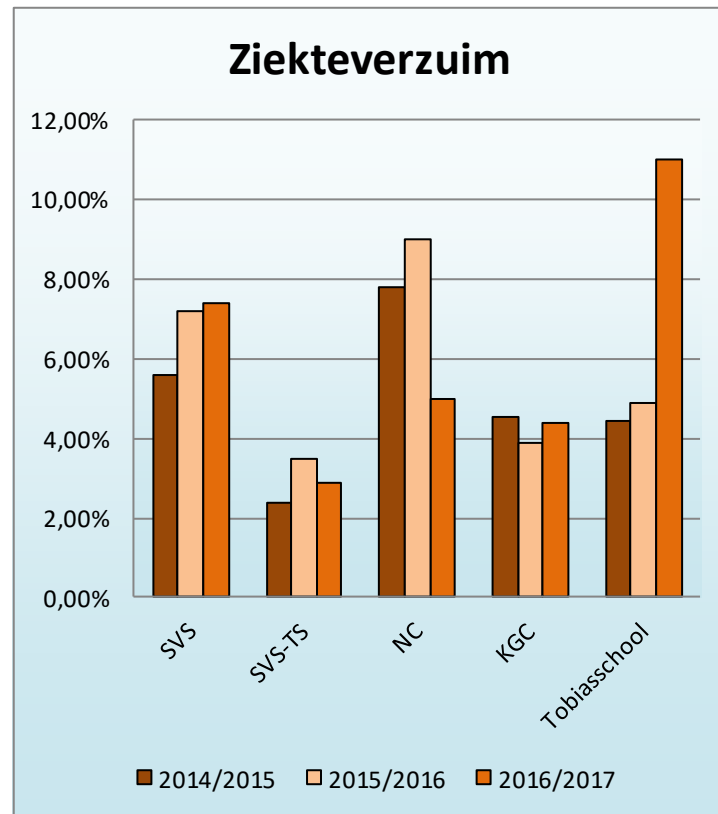
Weergegeven zijn het aantal voltijdsbanen (fte) exclusief vervangingen en het aantal vrouwen en mannen in dienst.

Leeftijdsofbouw

Ruim de helft van het personeel van de stichting is ouder dan 50 jaar (Stichtse Vrije School 64%, Novalis College 43%, Karel de Grote College 53%, Tobiafschool 55%, Tobiafschool 12%).

Ziekteverzuim

Het hoge ziekteverzuim op Novalis College vanwege langdurig zieken is in 2016/2017 gedaald. Tobiaschool, Novalis College en Karel de Grote College zaten in 2016/2017 onder het landelijk gemiddelde van 2016 (dir/leraren 5,1%, oop 5,5%). Tobiaschool piekte in 2016/2017 vanwege één langdurig zieke.

Werkbelevingsonderzoek

Eind 2017 is een werkbelevingsonderzoek uitgezet. Achteraf zijn we ontevreden over de kwaliteit van het onderzoek en de bruikbaarheid van de resultaten. Elke school heeft toch vanuit de resultaten met de pMR verbeterpunten weten aan te geven waarmee de school aan het werk gaat.

Onbevoegden

Zestien leraren waren bij de start van het schooljaar 2017/2018 onbevoegd. Het bestuur heeft de onbevoegde leraren (op drie na) verplicht om een bevoegdheid te behalen. Daartoe sluit het bestuur met elke onbevoegde leraar een studieovereenkomst. Jaarlijks vraagt het bestuursbureau de studieresultaten op om de voortgang te monitoren. Onbevoegden met onvoldoende studievoortgang gaan uit dienst.

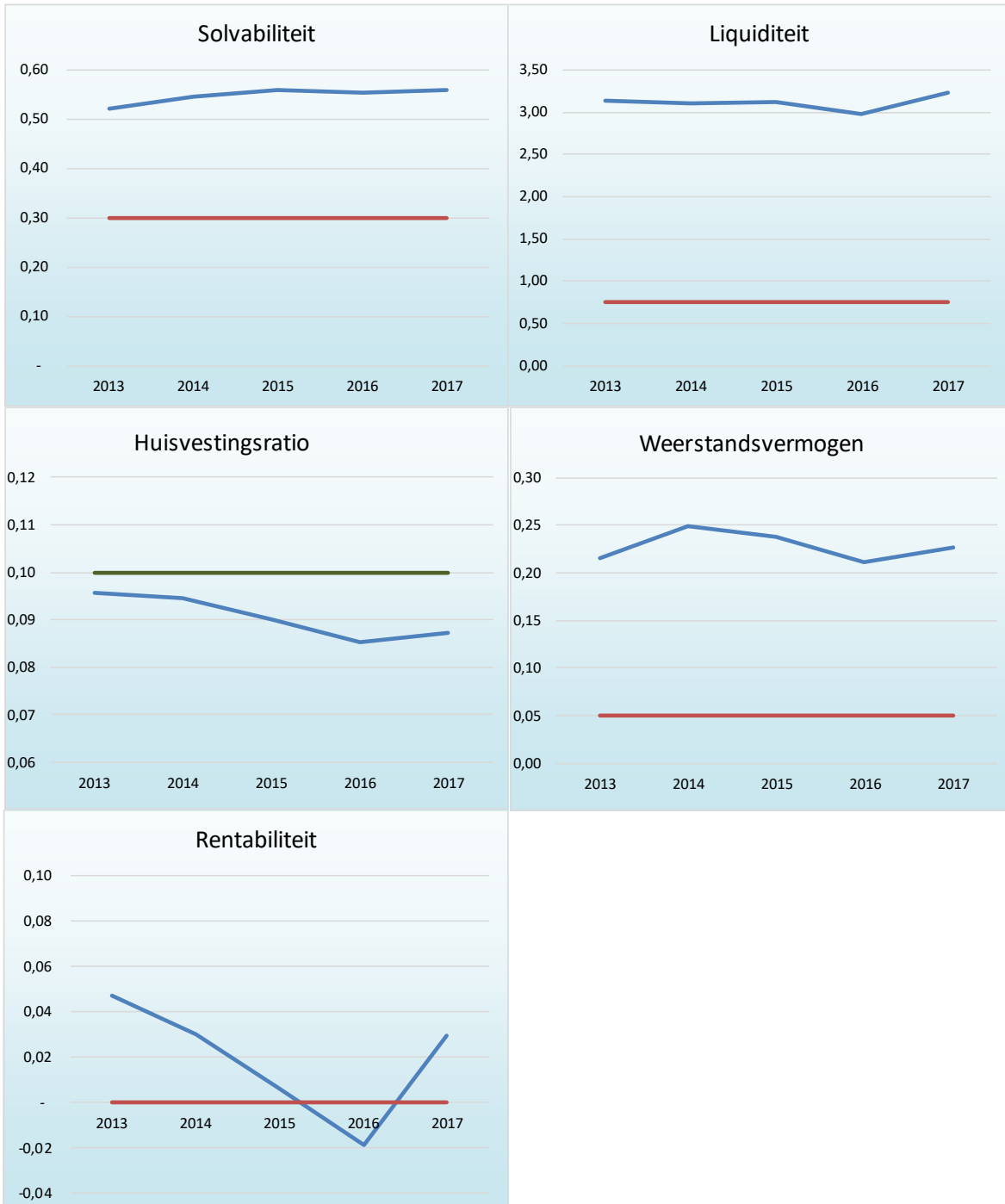
Uitkeringen na ontslag

De ontslaguitkeringen komen voor 25% direct ten laste van de scholengemeenschap vo en worden voor 75% verevend over de sector vo. Het is dus van belang om het aantal ontslaguitkeringen te beperken. De scholengemeenschap groeit en heeft daardoor geen

uitstroom door gedwongen ontslagen. Ontslag vindt alleen plaats op eigen verzoek en zo nu en dan via een vaststellingsovereenkomst. Het beleid van de scholengemeenschap is om in het belang van de medewerkers en om uitkeringskosten te vermijden slechts in uiterste gevallen tot ontslag over te gaan.

9 Financiële situatie

Financiële kengetallen

Liquiditeit (current ratio) (Vorderingen en liquide middelen (vlottende activa) gedeeld door kortlopende schulden).

De liquiditeit geeft aan of de stichting in staat is om op tijd haar betalingen te doen. Met de vlottende activa (vorderingen die kunnen worden geïnd en liquide middelen (het geld op de bank)) kunnen direct de kortlopende schulden worden voldaan als de liquiditeit niet kleiner is dan 1. De kortlopende schulden bestaan voornamelijk uit aanspraken van personeel ten aanzien van nog niet uitbetaalde vakantiegeld en van instanties als de belastingdienst en het pensioenfonds. De signaleringswaarde (volgens de Inspectie van het Onderwijs) is $< 0,75$. De liquiditeit is gestegen tot 3,24 en blijft hierdoor hoog.

Solvabiliteit (Eigen vermogen plus voorzieningen gedeeld door totaal vermogen)

De solvabiliteit geeft aan welk deel van het totaal beschikbare vermogen behoort tot het eigen vermogen. Het eigen vermogen bestaat uit: de private en publieke algemene reserves, de bestemmingsreserves en de voorzieningen. Een stichting is solvabel wanneer zij haar financiële verplichtingen kan nakomen. Dat is het geval wanneer de totale bezittingen groter zijn dan de schulden. De signaleringswaarde is $< 0,30$. De solvabiliteit (incl. voorzieningen) is licht gestegen naar 56% en is daarmee zeer gezond.

Rentabiliteit (Exploitatieresultaat gedeeld door totale baten inclusief rentebaten)

Anders gezegd: het verschil tussen baten en lasten in het boekjaar. De signaleringswaarde (over drie jaar gemeten) is $< 0,0$. De rentabiliteit was over 2015 t/m 2017 gemiddeld 0,01 en dat is boven de signaleringswaarde.

Huisvestingsratio (huisvestingslasten plus afschrijvingen gebouwen en terreinen gedeeld door totale lasten)

Met de huisvestingsratio bekijken we of er niet teveel geld besteed wordt aan de huisvesting. De signaleringswaarde is $> 0,10$. De stichting zit met 0,09 onder de signaleringswaarde en dat is goed.

Weerstandsvermogen (eigen vermogen gedeeld door totale baten)

Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de stichting in staat is om calamiteiten op te vangen. De signaleringswaarde is $< 0,05$. Daar zit de stichting met 0,23 ruim boven.

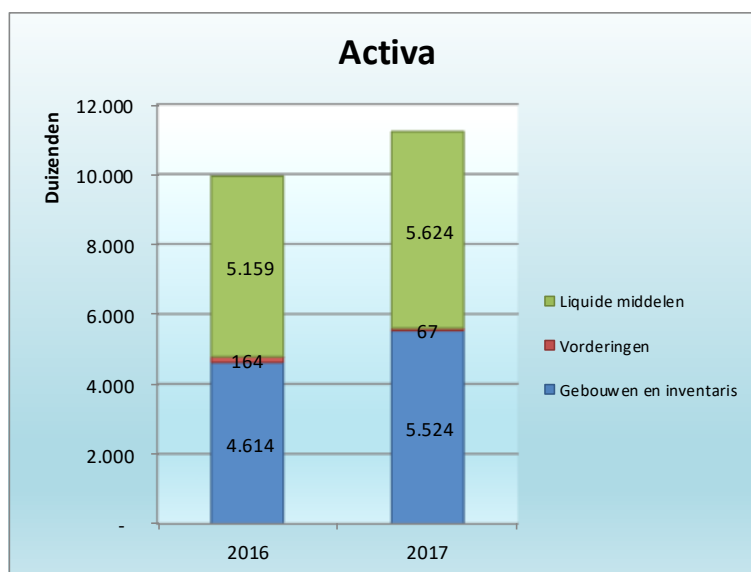
Balans

De **materiële vaste activa**

(gebouwen en inventaris) zijn gestegen als gevolg van investeringen en aanpassingen in/aan gebouwen.

De **vorderingen** zijn gedaald.

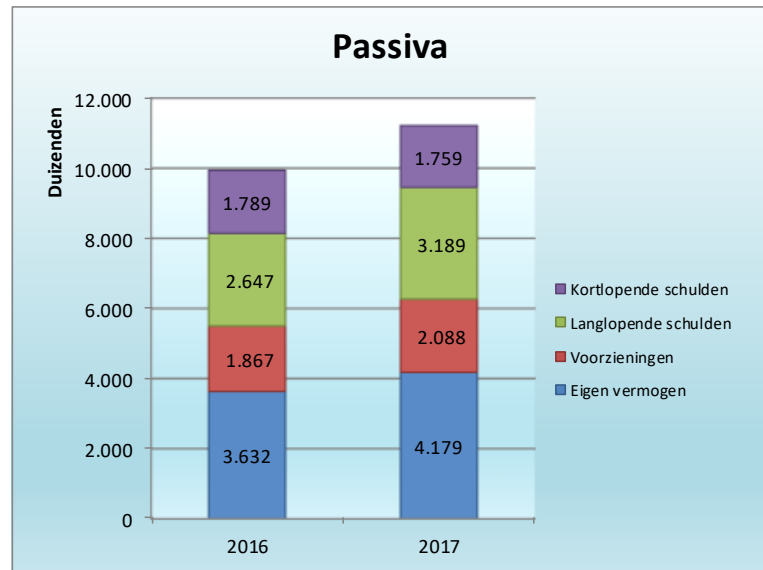
De omvang van de **liquide middelen** (het geld op de bank) is voornamelijk gestegen doordat er meer baten zijn ontvangen dan begroot.

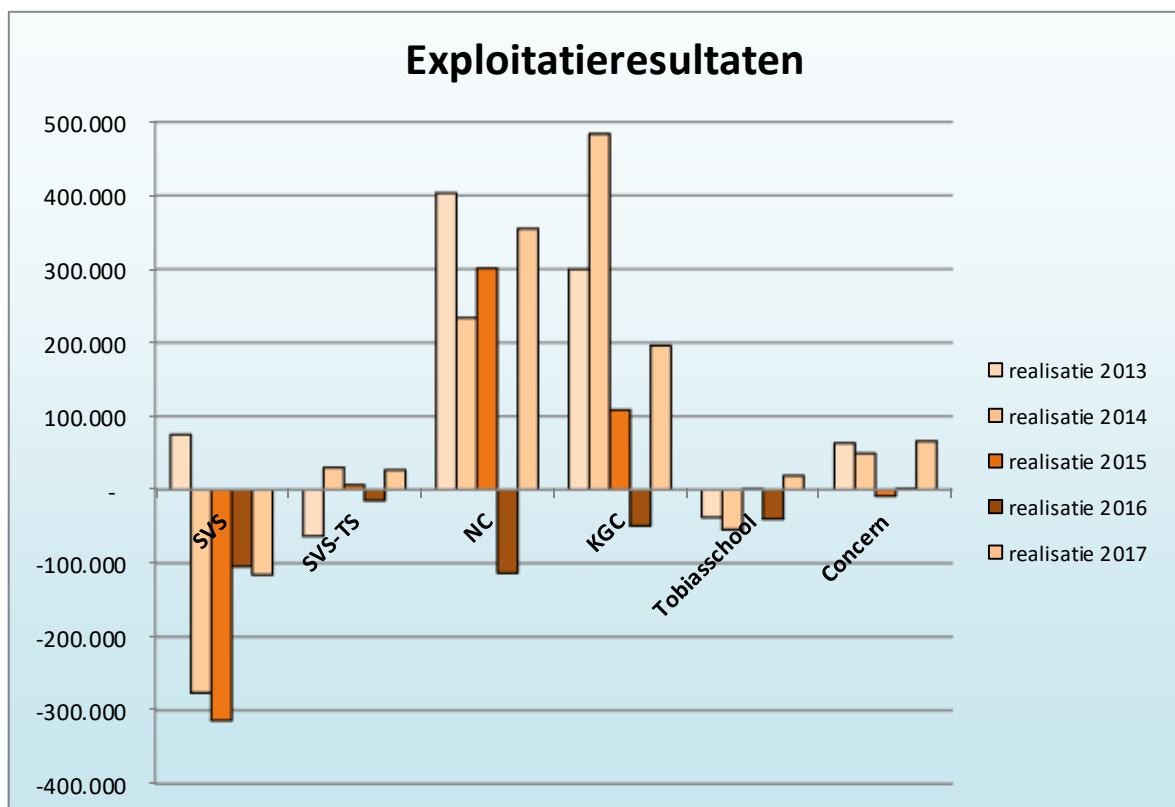
Het **eigen vermogen** is gestegen door het positieve exploitatieresultaat van 2017. De **voorzieningen** zijn gegroeid door toename van de voorziening onderhoud gebouwen en de voorziening gespaarde uren persoonlijk budget.

De **langlopende schulden** zijn gestegen en hebben betrekking op de lening bij de Bank Nederlandse Gemeenten en de nieuwe opgenomen lening bij Ministerie van Financiën voor financiering van de overname en aankoop van het gebouw van het Karel de Grote College.

De **kortlopende schulden** zijn gedaald vanwege nog terug te betalen gelden aan het samenwerkingsverband uit 2016 van Novalis College, die in 2017 zijn terugbetaald.

Exploitatieresultaten

De Stichting heeft het boekjaar 2017 afgesloten met een exploitatie-overschot van € 546.866.

- * Stichtse Vrije School komt op hetzelfde resultaat uit als in 2016, zijnde -/- € 115.709.
- * Het Novalis College komt uit op een resultaat van € 354.977, doordat ze met name meer baten hebben ontvangen en een aantal meevallers in de kosten had.

- * Karel de Grote College heeft een resultaat van € 195.789 behaald, doordat er meer baten zijn ontvangen van onder meer het samenwerkingsverband.
- * Tobiasstroom (SVS-TS) heeft een resultaat behaald van € 26.724, ca € 20.000 meer dan begroot wat is ontstaan door hogere baten OC&W en lagere salariskosten (in verhouding).
- * Tobiassschool laat een winst zien van € 19.119. De baten lijken hoger uit te vallen, wat positief uitvalt.
- * Bovenschools is een resultaat behaald van € 65.949.

De realisatie per vestiging is nader uitgewerkt in de *Rapportage jaarrekening 2017*.

Exploitatie-overzicht

Exploitatieoverzicht	realisatie 2017	begroting 2017	realisatie 2016
Baten			
Rijksbijdragen	16.778.609	15.864.470	15.729.422
Overige overheidsbijdragen	529.773	530.000	529.921
Overige baten	1.151.595	843.550	904.142
Totaal baten	18.459.977	17.238.020	17.163.485
Lasten			
Personele lasten	14.122.940	13.455.622	13.760.515
Afschrijvingen	568.554	626.032	559.171
Huisvestingslasten	1.262.564	1.317.000	1.234.555
Overige lasten	1.818.065	1.645.075	1.788.121
Totaal lasten	17.772.123	17.043.729	17.342.362
Saldo baten en lasten	687.854	194.291	-178.877
Financiële baten en lasten	-140.988	-148.935	-141.534
Resultaat	546.866	45.356	-320.411

Toelichting

De baten zijn hoger uitgevallen dan begroot. Vanuit de rijksbijdragen komt dit met name voort uit een hogere toekenning voor de personele bekostiging en vanuit de prestatiebox, alsmede vanuit de samenwerkingsverbanden. Bij de overige baten zijn er meer ouderbijdragen ontvangen, alsmede hogere overige baten.

De uitgaven in 2017 zijn hoger uitgevallen dan was begroot. Dit is met name toe te schrijven aan de personele lasten. Deze zijn echter wel met goedkeuring van het bestuur zo gestegen. Bij het opstellen van de meerjarenbegroting is bepaald dat de formatieruimte van twee scholen (Karel de Grote College en Novalis College) ruimer mocht zijn. De overige reserves van deze twee scholen zijn ruim op orde door de positieve exploitatieresultaten van de afgelopen jaren. Bij het opstellen van de begroting was bekend dat de personele bekostiging zou toenemen ter compensatie van de pensioenlasten. Aangezien de hogere inkomsten tegen de hogere uitgaven zouden wegvallen, hebben we de bekostiging en de salariskosten niet laten stijgen. In de uitputting komt dan nu

(uiteraard) naar voren dat zowel de baten als de salariskosten zijn gestegen. Ook de overige personele lasten zijn hoger uitgevallen dan was begroot.

De afschrijvingslasten vallen lager uit dan begroot. Dit heeft er mee te maken dat een aantal investeringen iets zijn uitgesteld, dan wel later in het jaar zijn geïnvesteerd, waardoor de afschrijvingskosten nog niet voor het gehele jaar zijn meegenomen. Ook zijn een aantal investeringen (met name bij de Tobiasstroom en Tobiaschool) uitgesteld omdat op korte termijn het volledige gebouw zal worden aangepast.

De huisvestingslasten zijn lager uitgevallen dan begroot. Dit is ontstaan door minder klein onderhoud en lagere energie- en waterlasten.

De overige lasten zijn fors overschreden, met name de overstap op een ander administratiekantoor waardoor we zelf contracten met AFAS en Proactive moesten aangaan. Ook de kosten inzake passend onderwijs zijn fors gestegen, maar daar tegenover staan ook hogere baten. Dit zelfde geldt ook voor de overige baten, waartegenover ook meer overige (toewijsbare) kosten staan. In verband met de Rutte-regeling zijn meer bedragen afgedragen aan de zogenaamde VAVO-scholen.

De rentelasten op de leningen vallen lager uit, omdat de rente op de lening aan Ministerie van Financiën zeer laag is (0,28%).

Nadere analyse exploitatie

De gedetailleerde analyse van begroting 2017 en realisatie 2017 gebeurt in de *Rapportage jaarrekening 2017* waarbij baten en lasten zijn uitgesplitst naar elke school. Hier schetst het bestuur de grote lijnen.

Beknopte analyse realisatie en begroting

Begroot resultaat	45.356
Werkelijk resultaat	546.866
Verschil	501.510

Baten

Rijksbijdragen	Hoger door o.a. de ophoging van de GPL voor het nieuwe jaar (€ 186.000), alsmede aanpassing als gevolg van compensatie pensioenpremie (€ 118.000). Inzake de prestatiebox is € 126.000 meer ontvangen dan was begroot. Daarnaast is € 369.000 meer ontvangen van de samenwerkingsverbanden dan begroot.	914.139
Overige overheidsbijdragen	Lagere vergoedingen gemeente Nijmegen	-227
Overige baten	Opgebouwd uit hogere ouderbijdragen (€ 113.000) vanwege een nieuw inningssysteem en actiever herinneringen zenden, hogere overige baten (€ 174.000) waartegenover ook directe lasten staat geboekt (zie overige lasten). De wijze van inboeken in de financiële administratie is gewijzigd. Voorheen werden een aantal baten en lasten gesaldeerd en dat is nu niet meer het geval. Vandaar de hogere baten en de hogere lasten bij de bestedingen overig, waarop onder meer de skireis, kantine, kluisjes, schoolconcerten en WOW-dagen worden geboekt.	308.045
		1.221.957
<i>Hogere baten</i>		1.221.957

Lasten

Personele lasten	De directe loonkosten vallen € 577.000 hoger uit dan dat was begroot, waarvan € 235.000 is toe te schrijven aan de pensioenlasten. Vanuit de MJB is meer formatie beschikbaar gekomen. De reiskosten vallen hoger uit als gevolg van uitrui van bruto-salaris naar netto reiskostenvergoeding.	-667.318
Afschrijvingen	Lagere afschrijving gebouwen ad € 27.000 in verband met latere aankoop/verbouwing van de Prins Bernardstraat te Nijmegen. Verder is er minder geïnvesteerd gedurende 2017 dan dat was gepland.	57.478
Huisvestingslasten	De huurlasten bedragen € 23.000 meer dan dat was begroot in verband met latere aankoop pand. De energiekosten zijn €63.000 lager uitgekomen dan begroot, aan schoonmaakkosten en alarmkosten is € 14.000 resp € 20.000 meer uitgegeven dan begroot. Er is minder aan klein onderhoud (€ 51.000) uitgegeven.	54.436
Overige lasten	Er zijn meer kosten uitgegeven aan kosten administratiekantoor en bijbehorende abonnementen (licenties) van in totaal € 53.000. Daarnaast is er meer (€ 103.000) uitgegeven aan overige kosten en projecten (zie de baten). Ook aan bekostiging VAVO-leerlingen (€ 37.000) en leermiddelen (met name schoolboeken) ad € 17.000. De kosten inzake passend onderwijs zijn gestegen met € 50.000. Dit is het gevolg van de ondersteuningspakketten die door het samenwerkingsverband Nijmegen zijn betaald, waardoor de baten fors zijn gestegen. Deze pakketten worden ingezet voor leerlingen en de kosten worden onder andere geboekt op de kosten passend onderwijs.	-172.990
		-728.394
Financiële baten en lasten	Minder rente aan leningen in verband met hele lage rente Ministerie van Financiën	7.947
<i>Hogere lasten</i>		-720.447
<i>Verschil</i>		501.510

Begroting 2018

Alle	1 Resultaat	T/m niveau 4	Boekjaar	Actieve begroting
	Actieve begroting 2017	Actieve begroting 2018	Actieve begroting 2019	Actieve begroting 2020
Grootboekrekening				
3.1.1 Rijksbijdrage OCW/LNV	14.763.531	15.618.080	15.252.775	14.960.740
3.1.2 Overige subsidies OCW	515.082	596.772	585.934	574.594
3.1.4 Rijksbijdragen SWV	605.701	599.958	577.874	548.700
3.1 Rijksbijdragen	15.884.314	16.814.810	16.416.583	16.084.034
3.2.1 Gemeentelijke bijdragen en subsidies	530.000	530.000	515.000	515.000
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies	530.000	530.000	515.000	515.000
3.5.1 Verhuur	33.000	39.300	39.300	39.300
3.5.2 Detachering personeel	82.500	77.000	77.000	77.000
3.5.5 Ouderbijdragen e.a.	699.650	689.900	689.900	689.900
3.5.6 Overige (overige baten)	13.400	20.300	20.300	20.300
3.5 Overige baten	828.550	826.500	826.500	826.500
3 Opbrengsten	17.242.864	18.171.310	17.758.083	17.425.534
4.1.1 Lonen en salarissen	12.603.058	13.020.753	13.047.084	13.102.146
4.1.2 Overige personele lasten	865.164	1.006.579	1.006.385	1.008.919
4.1.3 Af: uitkeringen	-12.600	-7.600	-7.600	-7.600
4.1 Personeelslasten	13.455.622	14.019.731	14.045.869	14.103.465
4.2.2 Materiele vaste activa	625.935	596.474	571.227	540.955
4.2 Afschrijvingen	625.935	596.474	571.227	540.955
4.3.1 Huur	171.300	139.100	139.100	144.100
4.3.2 Verzekeringen	20.500	20.750	20.750	20.750
4.3.3 Onderhoud	172.000	161.500	166.500	171.500
4.3.4 Energie en water	253.000	293.000	293.000	293.000
4.3.5 Schoonmaakkosten	300.000	325.000	340.000	340.000
4.3.6 Heffingen	53.200	53.400	59.700	59.700
4.3.7 Dotatie overige onderhoudsvoorzieningen	365.000	385.000	405.000	405.000
4.3.8 Overige (huisvestingslasten)	-19.500	-16.800	-17.800	-9.800
4.3 Huisvestingslasten	1.315.500	1.360.950	1.406.250	1.424.250
4.4.1 Administratie- en beheerslasten	344.500	315.300	313.100	314.150
4.4.2 Inventaris, apparatuur en leermiddelen	959.950	1.062.400	1.063.200	1.063.200
4.4.4 Overige (overige lasten)	347.225	406.125	194.625	194.625
4.4 Overige lasten	1.651.675	1.783.825	1.570.925	1.571.975
4 Kosten	17.048.732	17.760.980	17.594.271	17.640.645
5.1 Rentebaten		2.000	2.000	2.000
5.5 Rentelasten	148.935	143.309	138.383	133.457
5 Financiële baten en lasten	-148.935	-141.309	-136.383	-131.457
1 Resultaat	45.197	269.021	27.429	-346.568

Huisvesting

Het Karel de Grote College heeft in 2017 een schoolgebouw aan de Prins Bernardstraat aangekocht. Dit gebouw is overgenomen van de Stichting Pallas en werd al gedeeltelijk gehuurd van deze stichting. Het schoolplein zal in de komende jaren worden aangepast.

Het Novalis College mag gaan uitbreiden en zal in 2019 een start maken met de bouw van een nieuw gebouw naast het huidige schoolgebouw. De school heeft hiervoor inmiddels het voorbereidingskrediet gekregen. De huisvestingslasten stijgen hierdoor in de komende jaren.

Treasurybeleid

Het beleid is om de financiële middelen zonder enig risico onder te brengen bij de overheid die ons immers het overgrote deel van de inkomsten verstrekt. De stichting heeft de liquide middelen daarom ondergebracht binnen het geïntegreerd middelenbeheer van het ministerie van financiën ('schatkistbankieren'). De financiële middelen van de scholengemeenschap zijn en worden niet belegd. De stichting heeft gelden geleend van Bank Nederlandse Gemeenten en bij Ministerie van Financiën (in 2017) ter financiering van de aankoop van de gebouwen van het Karel de Grote College. De stichting heeft voldaan aan de Regeling Beleggen, Belenen en Derivaten OCW 2016.

Toekomstige ontwikkelingen

Functiemix

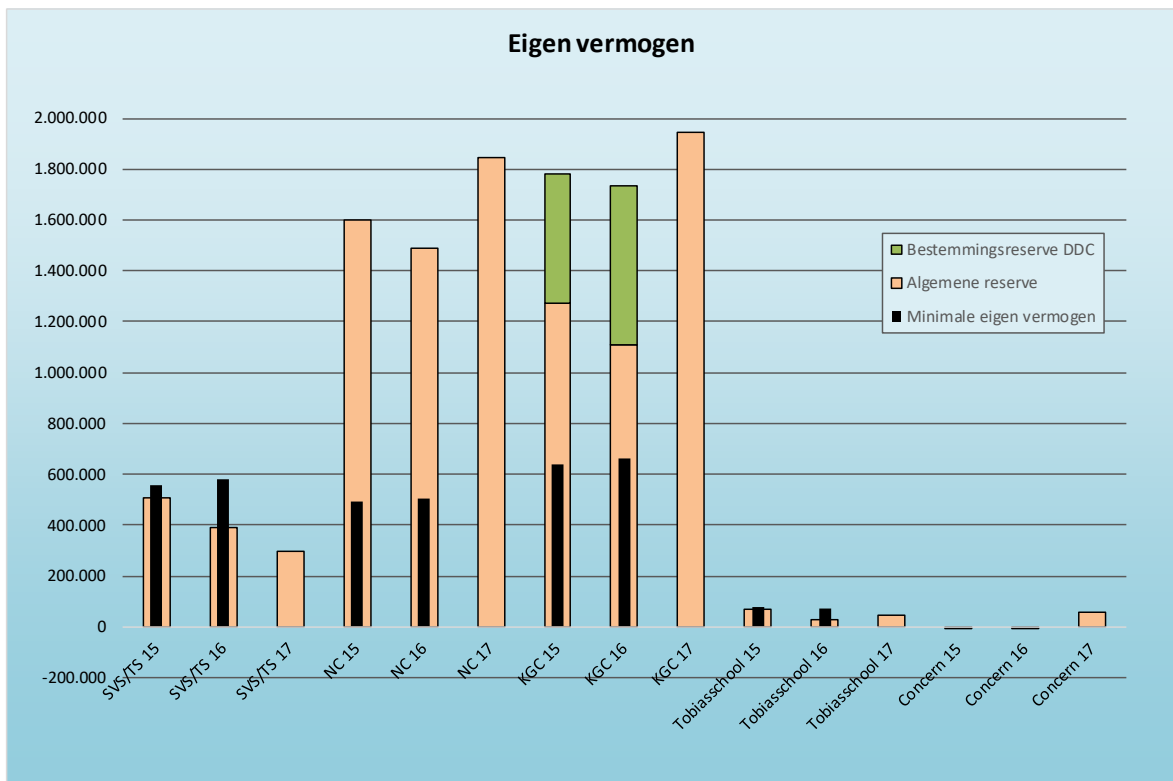
In 2018 heeft de school in het kader van de functiemix de laatste LC-benoemingen (alleen het Novalis College) en LD-benoemingen (bij de Stichtse Vrije School, Karel de Grote College en Novalis College) gedaan met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2018. Daardoor zullen de loonkosten stijgen.

Praktische stroom en Tobiasstroom

Tobiasstroom is per 1 augustus 2016 een partnerschap aangaan met OSG Schoonoord, waarbij de leerlingen van de leerjaren 3 en 4 zijn ingeschreven bij Schoonoord en de Tobiasstroom het onderwijs op de eigen locatie verzorgt. De Stichting ging met OSG Schoonoord een overeenkomst aan waarbij geregeld wordt dat Schoonoord de bekostiging van de bij Schoonoord ingeschreven leerlingen overdraagt aan de Stichting.

Deze overeenkomst zal in 2018 worden ontbonden en er zal een nieuwe overeenkomst aangegaan worden met de CVO-Groep (Christelijk Voortgezet Onderwijs te Zeist).

Uitsplitsing reserves

In de grafiek is het eigen vermogen van de stichting uitgesplitst naar de scholen weergegeven over de afgelopen drie jaren. Karel de Grote College had naast het eigen vermogen een bestemmingsreserve gebouwd door de doordecentralisatie van de huisvesting. Voor 2017 hebben we die bestemmingsreserve laten vervallen en toegevoegd aan het eigen vermogen omdat de grote uitgaven aan het gebouw vanzelf via afschrijving in de exploitatie terecht komen en het hanteren van een reserve dan geen enkel doel dient. De zwarte balk geeft het minimaal vereiste vermogen weer (zie hoofdstuk 10). Stichtse Vrije School (inclusief Tobiasstroom) heeft door de negatieve exploitatieresultaten van de afgelopen jaren een te laag eigen vermogen. Ook Tobiassschool heeft ondanks het positieve exploitatieresultaat van 2017 een iets te laag eigen vermogen. Het is de bedoeling dat de scholen in de komende jaren met positieve exploitatieresultaten hun eigen vermogen weer op peil brengen.

Novalis College en Karel de Grote College hebben de opdracht om het teveel aan eigen vermogen (respectievelijk €1.386.000 en €1.282.000) in te zetten in onderwijs, waarbij die bedragen pas volledig kunnen worden ingezet als het eigen vermogen van de Stichtse Vrije School en de Tobiassschool op peil zijn..

10 Risicoparagraaf

De risico's die de stichting loopt zijn in categorieën weergegeven. Per risico heeft het bestuur eerst bepaald hoe groot het **financiële belang** is op een schaal van 1 tot en met 5. Een score 1 staat voor een verwaarloosbaar klein belang, een score 5 betekent financiële consequenties die groter zijn dan 1% van de totale baten. Dan volgt een inschatting van de **kans** dat het risico zich echt voordoet. Ook hier een schaal van 1 tot en met 5 met 1 als kleine kans en 5 als grote kans.

Belang			Kans		
Klasse	Percentage	Financiële gevolgen	Klasse	Percentage	Referentiebeeld
1	< 0,05%	kleiner dan 9000	1	10%	1x per 10 jaar
2	0,05% - 0,2%	9000 - 37000	2	30%	1x per 5-10 jaar
3	0,2% - 0,5%	37000 - 92000	3	50%	1x per 2-5 jaar
4	0,5% - 1%	92000 - 185000	4	70%	1x per 1-2 jaar
5	> 1%	groter dan 185000	5	90%	1x per jaar of meer

Vermenigvuldiging van belang en kans levert de omvang van het risico op. Het gaat dus om een score van minimaal 1 en maximaal 25.

Een **structureel risico** doet zich niet eenmalig voor, maar heeft gedurende langere tijd effect op de organisatie. Om structurele risico's te kunnen vergelijken met incidentele risico's moeten ze incidenteel gemaakt worden. Het structurele effect van een risico is bij de meeste organisaties na 2,5 jaar in de begroting geabsorbeerd. Vermenigvuldiging met 2,5 maakt een structureel risico dus vergelijkbaar met een incidenteel risico.

Een (bruto)risico kun je verkleinen door gerichte beheersmaatregelen. Het risico na de maatregelen is het **nettorisico**.

Leerlingrisico's

L	Leerlingrisico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Terugloop leerlingen	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	5	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	5	€ 920.000	€ 2.300.000
2	Toename leerlingen	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	12	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	9		€ 75.000
3	Clustering lesgroepen	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	20	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	20		€ 200.000

1. Terugloop leerlingen

Terugloop van het aantal leerlingen kan twee oorzaken hebben: een verminderde populariteit van het vrijeschoolonderwijs (minder instroom en grotere tussentijdse uitstroom) en de demografische leerlingdaling (minder instroom).

Vrijwel alle vrijescholen in Nederland groeien tegen de demografische trend in. Het is daarom lastig om een landelijke demografische ontwikkeling te vertalen in een mogelijke terugloop van een school. Complicerend daarbij is dat in de grote steden slechts een beperkte landelijke terugloop te zien is en vrijescholen ook leerlingen trekken uit de wijde omgeving van grote steden. Een beredeneerde verwachte terugloop bepalen is daarom onmogelijk. Een dalingscenario omrekenen in een financieel risico kan wel.

Door verminderde instroom en grotere tussentijdse uitstroom kan een school te maken krijgen met een te klein formatiebudget ten opzichte van de omvang van het zittende personeel. Als sprake is van een trend, dan dient de school binnen afzienbare tijd de

formatieomvang te verkleinen. Dat kan door een sociaal plan met de vakbonden overeen te komen.

Terugloop vanwege kwesties op één school (twijfel van ouders aan onderwijskwaliteit van de school, een schandaal op een school) treft slechts een deel van de scholengemeenschap, waarbij de andere scholen de financiële gevolgen van een leerlingdaling op één school mede kunnen dragen.

Verminderde populariteit van vrijeschoolonderwijs treft alle scholen in gelijke mate. Gelet op de huidige groei van vrijeschoolonderwijs is de kans daarop redelijk klein.

Financieel gevolg

Een daling van het leerlingaantal van 5% (110 leerlingen) leidt tot een structurele inkomstenderving van ongeveer € 920.000 op jaarbasis (incidenteel: €2.300.000).

Risicobeheersing

Het geven van goed onderwijs dat aansluit bij de vragen van leerlingen en ouders zorgt ervoor dat leerlingen blijven komen. Dat valt samen met de bestaansgrond van de stichting. Daarnaast het inzetten op goede PR.

2. Toename leerlingen

Bij een groei van het aantal leerlingen dient een school de eerste vijf maanden te voorfinancieren. Dat zou tot financiële problemen kunnen leiden. Het Karel de Grote College is uitgegroeid tot de in het RPO afgesproken omvang en zal niet meer groeien. Het Novalis College groeit beheerst. De Stichtse Vrije School heeft in 2017 en 2018 een fors hogere instroom.

Financieel gevolg

Voorfinanciering vanuit het eigen vermogen. Per 30 extra leerlingen moet de school eenmalig €75.000 voorfinancieren.

Risicobeheersing

Scholen kunnen ervoor zorgen dat de groei beheerst is, bijvoorbeeld door met één extra 7e klas te starten. Dat levert ook minder risico's op voor een daling van de onderwijskwaliteit door een te snelle groei.

3. Clustering lesgroepen

Bij de overgang van klas 8 naar klas 9 worden leerlingen gedetermineerd naar opleiding (mavo, havo en vwo). Bij ongunstige aantallen per opleiding kan het nodig zijn om een extra lesgroep te vormen die een aantal jaren extra kosten met zich meebrengt.

Financieel gevolg

Het inrichten van een extra lesgroep vanaf klas 9 gedurende twee tot drie jaar. Een extra lesgroep kost ongeveer €100.000 per jaar, afhankelijk van de mogelijkheden van het combineren van lessen. Kosten zijn dan 2 x €100.000.

Risicobeheersing

Een school kan dat risico beperken door leerlingen te laten instromen in klas 7 in cohorten met basisschooladviezen mavo, havo en vwo met een vastgestelde omvang. Als er echter minder inschrijvingen zijn dan er plekken zijn, worden alle leerlingen toegelaten en zullen in klas 9 extra lesgroepen kunnen ontstaan.

Bekostigingsrisico's

B	Bekostigingsrisico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Ontoereikende bekostiging	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	10	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	10	€ 100.000	€ 250.000
2	Effecten cao	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	10	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	10	€ 140.000	€ 350.000
3	Bezuinigingen overheid	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	10	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	10		€ 200.000
4	Teruglopende ouderbijdragen	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	4	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	4	€ 146.000	€ 365.000

1. Ontoereikende bekostiging

Het ministerie van OCW stelt soms aanvullende of verscherpte eisen aan het onderwijs. Een voorbeeld uit het verleden is het verscherpte toezicht op de onderwijstijd, waarbij de scholen meer lessen moesten gaan geven zonder dat de bekostiging omhoog ging.

Financieel gevolg

De gevolgen zijn lastig in te schatten. Geschat is nu structureel €100.000.

Risicobeheersing

Niet mogelijk.

2. Effecten cao

Bij het afsluiten van een cao rekent de vo-raad de effecten van de afspraken op macroniveau uit en concludeert dat de bekostiging toereikend moet zijn voor de afgesproken maatregelen. Op schoolniveau kan dat wel eens anders uitpakken.

Financieel gevolg

Structureel 1% van de personeelslasten (€140.000).

Risicobeheersing

Niet mogelijk.

3. Bezuinigingen overheid

In tijden van crisis bezuinigt de overheid op de bekostiging. De financiële gevolgen zijn meestal beperkt omdat de overheid een groot belang aan onderwijs hecht. Als er een grote bezuiniging is, dan is er altijd een gewennings- of overgangperiode waarin de scholen de gelegenheid hebben om zich voor te bereiden op de nieuwe situatie.

Financieel gevolg

Geschat op €200.000.

Risicobeheersing

Niet mogelijk.

4. Teruglopende ouderbijdrage

De vrijwillige ouderbijdragen leverden in 2017 €731.307 aan inkomsten op. Door bijzondere omstandigheden zou het kunnen voorkomen dat die inkomstenbron stopt. De kans dat dat gebeurt en dat dat ook op de drie scholen tegelijk gebeurt is vrij klein.

Financieel gevolg

Een teruggang van 20% kost op jaarbasis €146.000.

Risicobeheersing

Ouders goed betrekken bij het onderwijs en laten zien waar het geld aan wordt besteed. De vestigingen bespreken met de oudergeleding de besteding van de gelden en zorgen voor instemming daarop.

Personeelsrisico's

P	Personeelsrisico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Kosten vervangers	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	12	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	12		€ 50.000
2	Duurder personeelsbestand	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	5	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	0		€ -
3	Ongeplande formatieoverschrijdingen	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	12	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	12		€ 130.000
4	Uitkeringslasten	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	5	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	5	€ 100.000	€ 250.000
5	Ontslagvergoedingen	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	9	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	9		€ 50.000
6	Transitievergoeding	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	15	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	15		€ 40.000
7	Ketenbeding	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	9	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	3		€ 40.000

1. Kosten vervangers

De kosten voor vervanging van zieken betaalt de school zelf. De ervaring van de afgelopen jaren leert dat de vestigingen vooral bij langdurige afwezigheid van personeelsleden vervangers aanstellen. Het budget daarvoor in de begroting (in 2017 €225.000) is

berekend op grond van het gewogen vijfjaarsgemiddelde. Als in een jaar de lasten hoger zijn moet de school haar eigen vermogen aanspreken. Door een zorgvuldig ziekteverzuimbeleid probeert de school het ziekteverzuim te beperken en zullen langdurig zieken na twee jaar uit dienst gaan. Daarmee zijn de risico's beperkt.

Financieel gevolg

De meerkosten bovenop het begrote bedrag (€50.000).

Risicobeheersing

Blijven inzetten op een goed ziekteverzuimbeleid.

2. Duurder personeelsbestand

Een jong personeelsbestand wordt geleidelijk aan duurder door doorgroei in de salarisschalen. Dat lijkt voor de komende jaren niet aan de orde omdat er een forse uitstroom vanwege pensionering optreedt waarbij de instromers jonger en veelal goedkoper zijn.

Financieel gevolg

Voor de komende jaren geen gevolgen.

Risicobeheersing

De loonkosten van het zittende personeel zijn voor de komende jaren berekend. Een eventuele toename van de loonkosten leidt tot een geleidelijk kleiner beschikbaar formatiebudget, waardoor het risico van een ouder en duurder personeelsbestand is afgedekt. Het netto risico is daardoor altijd nihil.

3. Ongeplande formatieoverschrijdingen

Schoolleiders zijn verantwoordelijk voor de bewaking van de formatieomvang volgens begroting. Als die bewaking niet voldoende is kan dat leiden tot hogere uitgaven aan personeelslaten.

Financieel gevolg

Een ongeplande uitgave van twee fte lerarenformatie kost rond €130.000 op jaarbasis. Dat is eenmalig omdat in het jaar daarna de formatie direct weer kan worden teruggebracht.

Risicobeheersing

In de 4maandsrapportage verantwoorden de schoolleiders de inzet van geld en fte's. Daardoor kunnen overschrijdingen vrij snel worden gesignaleerd.

4. Uitkeringslasten

De uitkeringslasten van ontslagen personeelsleden komen voor 25% direct voor rekening van de school.

Financieel gevolg

Omdat het om een beperkt aantal personen gaat en een beperkt deel van de uitkeringslasten voor rekening van de school komt, zijn de kosten vooralsnog beperkt en makkelijk op te vangen in de begroting. Daarnaast hebben sociale partners de bovenwettelijke ww-uitkering versoberd, waardoor de kosten in de toekomst zullen dalen. Anders wordt het als door een sterke terugloop van leerlingen een groot aantal personeelsleden afvloeit. Bij een daling van 5% van het leerlingaantal zal ruim 8 fte personeel moeten afvloeien. In een situatie van krimp zullen zij moeilijk werk vinden en komt een kwart van de uitkeringskosten van 8 fte voor rekening van de school (€100.000 per jaar).

Risicobeheersing

Zie bij risico terugloop leerlingen.

5. Ontslagvergoedingen

Ontbindingen van arbeidsovereenkomsten door de kantonrechter of via een

beëindigingsovereenkomst kunnen gepaard gaan met een ontslagvergoeding. In de afgelopen jaren was dat incidenteel aan de orde.

Financieel gevolg

De kosten zijn meestal beperkt tot enkele tienduizenden euro's. Ontslagvergoedingen zijn gemaximeerd tot €75.000.

Risicobeheersing

Door aanscherping van het personeelsbeleid (gesprekkencyclus, verzuimbeleid) kunnen personeelsproblemen eerder aan het licht komen en aangepakt worden waardoor we deze kosten beperken.

6. Wet Werk en Zekerheid: Transitievergoeding

Door de wet Werk en Zekerheid dient de school bij ontslag na twee jaar een transitievergoeding te betalen van ongeveer 1/3 maandsalaris per dienstjaar. Voor de school geldt dit voor verlengde tijdelijke dienstverbanden en voor leraren die bezig zijn hun bevoegdheid te halen en dat niet op tijd doen.

Financieel gevolg

Het gaat om een beperkt aantal personeelsleden in meestal lagere salarisschalen. Een ontslag van een fulltimer kost dan nog wel €25.000. Het zal gaan om enkele leraren per jaar met een parttime aanstelling. Kosten grof geschat op €40.000.

Risicobeheersing

Een tweede jaar tijdelijk dienstverband werd vaak overeengekomen om meer tijd te hebben voor de beoordeling van een nieuwe leraar. Dat zal de school minder vaak doen.

7. Wet Werk en Zekerheid: Ketenbeding

Door het ketenbeding hebben werknemers na drie tijdelijke aanstellingen of na twee jaar recht op een vast dienstverband. De school ziet er op toe dat dit recht niet ontstaat, door tijdelijke werknemers niet meer in een vierde dienstverband te benoemen. Door de vele vervangers in de scholen is het denkbaar dat dat in een incidenteel geval over het hoofd gezien wordt, waardoor het recht wel ontstaat.

Financieel gevolg

In dat geval heeft een school een personeelslid extra in dienst waar geen rekening mee is gehouden. Kosten zijn grofweg geschat op €40.000.

Risicobeheersing

De school heeft een zorgvuldige administratie van de tijdelijke benoemingen opgezet. In het po is het ketenbeding versoepeld.

Organisatierisico's

O	Organisatierisico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Kwaliteit management	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	10	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	10		> €150.000
2	Kwaliteit beheersorganisatie	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	5	■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■	5		> €150.000

1. Kwaliteit management

Het management is van groot belang voor het welvaren van een school. Slecht management leidt tot ontevreden personeel en een daling van de onderwijskwaliteit. Dat kan een sterk effect hebben op andere risico's. Door de verandering van de bestuursstructuur (college van bestuur, raad van toezicht) is er een sterkere sturing van de bestuurder op het management en kan hij bij problemen in de organisatie sneller ingrijpen.

Financieel gevolg

Niet in te schatten maar hoger dan €150.000.

Risicobeheersing

Verdere professionalisering van het management.

Niet mogelijk.

4. Overschrijding bouwkosten

Bij uitbreiding van het gebouw kunnen overschrijdingen op de geplande bouwkosten optreden. Novalis College bouwt aan een uitbreiding van de huisvesting en Tobiassschool ondergaat in de komende jaren een ingrijpende renovatie.

Financieel gevolg

Indicatie is €300.000

Risicobeheersing

Een strakke aansturing van het bouwproces reduceert de kans op grote overschrijdingen.

5. Te lage bezettingsgraad

Het vrijeschoolonderwijs gebruikt meer ruimte dan regulier onderwijs en heeft daarom een lagere bezettingsgraad van het gebouw. De kosten daarvan zijn beschreven bij het risico *Ontoereikende materiële bekostiging*.

Bij een daling van het aantal leerlingen zal een school meer ruimte in gebruik hebben dan strikt noodzakelijk. Dat leidt tot een relatieve stijging van de huisvestingslasten.

Financieel gevolg

Bij een daling van 5% van de leerlingen (110) en een bedrag aan huisvestingslasten per leerling van 600 euro zijn de structurele kosten €66.000.

Risicobeheersing

Zie terugloop leerlingen.

6. Aanvullende eisen huisvesting

De huidige schoolgebouwen voldoen aan alle eisen. Nieuwe of verscherpte eisen kunnen de school voor extra kosten plaatsen, zoals in het verleden is gebeurd met aangescherpte eisen aan de brandveiligheid.

Financieel gevolg

Indicatie: €100.000. In de regel zullen de gemeenten, die verantwoordelijk zijn voor de onderwijshuisvesting, die kosten vergoeden (behalve bij het Karel de Grote College vanwege de doordecentralisatie van de huisvesting). Het netto risico is daardoor laag.

Risicobeheersing

Niet mogelijk.

7. Inventaris

Aanpassing inventaris aan actuele onderwijskundige eisen.

Financieel gevolg

Mogelijke kosten: 100 euro per leerling; totaal €220.000.

Risicobeheersing

Niet mogelijk.

Diverse risico's

Diverse risico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
v Schadeclaim ouders			2			2		€ 30.000

1. Schadeclaims ouders

Ouders stellen een school sneller dan voorheen juridisch aansprakelijk voor in hun ogen onvoldoende onderwijskwaliteit. In onze school is dat tot heden niet aan de orde geweest.

Financieel gevolg

Als dit voorkomt, zullen mogelijke schadeloosstellingen relatief beperkt zijn en kunnen deze binnen de schoolexploitatie worden opgevangen.

Indicatie is €30.000.

Risicobeheersing

Goede communicatie met ouders verzorgen.

Renterisico

R	Renterisico	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Renterisico			2			2	€ -	€ -

1. Daling rentestand

Bij een dalende rentestand loopt de stichting rente-inkomsten mis.

Financieel gevolg

Vanwege de lage rentestand net boven 0% is dit risico momenteel verwaarloosbaar.

Risicobeheersing

Niet mogelijk.

Kredietrisico's

K	Kredietrisico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Ontoereikende vergoeding huisvesting			10			10	€ 50.000	€ 125.000
2	Blokkering maandelijks bekostiging			5			5		€ 1.000.000

1. Ontoereikende vergoeding huisvesting gemeente

De gemeente Nijmegen verstrekt de school jaarlijks een bedrag (€509.696 in 2017) voor de instandhouding van het gebouw van het Karel de Grote College. Denkbaar is dat de gemeente het beschikbare budget in tijden van bezuinigingen vermindert. In 2015 is dat aan de orde geweest en uiteindelijk verijdeld.

Financieel gevolg

Terugloop inkomsten Karel de Grote College met €50.000 per jaar.

Risicobeheersing

Niet mogelijk.

2. Blokkering maandelijks bekostiging

Als de school niet (volledig) voldoet aan de subsidievoorschriften, kan het Ministerie van OCW besluiten tijdelijk de maandelijks subsidie te blokkeren. De kans dat dit gebeurt is laag. De school wil het bedrag van de maandelijks salarisbetalingen wel aan liquide middelen beschikbaar hebben om in ieder geval nog een maand de salarissen te kunnen doorbetalen.

Financieel gevolg

Het gaat dan om een maandelijks bedrag rond €1.000.000.

Risicobeheersing

Voldoen aan subsidievoorschriften.

Liquiditeitsrisico

Q	Liquiditeitsrisico	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Liquiditeitsrisico			5			5		>€150.000

1. Te lage liquiditeit

De school beschikt ultimo 2017 over €5.624.125 aan liquide middelen. Daar staan kortlopende schulden van €1.759.089 tegenover. Echter, €531.354 daarvan zijn verplichtingen aan het personeel (aanspraken vakantie-uitkering, bindingstoelage en eindejaarsuitkering). De benodigde gelden daarvoor komen in de bekostiging mee op het moment dat aan de verplichtingen moet worden voldaan. Daarmee is de liquiditeit wat groter dan het kengetal aangeeft en is het risico laag.

Financieel gevolg

Als de liquiditeit sterk zou dalen is het financiële gevolg groter dan €185.000.

Risicobeheersing

Niet nodig.

L	Leerlingrisico's	Bruto			Netto			Kosten	
		Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Terugloop leerlingen			5			5	€ 920.000	€ 2.300.000
2	Toename leerlingen			12			9		€ 75.000
3	Clustering lesgroepen			20			20		€ 200.000
B	Bekostigingsrisico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Ontoereikende bekostiging			10			10	€ 100.000	€ 250.000
2	Effecten cao			10			10	€ 140.000	€ 350.000
3	Bezuinigingen overheid			10			10		€ 200.000
4	Teruglopende ouderbijdragen			5			5	€ 146.000	€ 365.000
P	Personeelsrisico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Kosten vervangers			12			12		€ 50.000
2	Duurder personeelsbestand			5			0		€ -
3	Ongeplande formatieoverschrijdingen			12			12		€ 130.000
4	Uitkeringslasten			5			5	€ 100.000	€ 250.000
5	Ontslagvergoedingen			9			9		€ 50.000
6	Transitievergoeding			15			15		€ 40.000
7	Ketenbeding			9			3		€ 40.000
O	Organisatie- en kwaliteitsrisico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Kwaliteit management			10			10		> €150.000
2	Kwaliteit beheersorganisatie			5			5		> €150.000
G	Gebouw- en inventarisrisico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Ontoereikende materiële bekostiging			20			0		€ 600.000
2	Onvoorzien groot onderhoud			4			4		€ 100.000
3	Bouwkundige aanpassingen			12			12		€ 100.000
4	Overschrijding bouwkosten			15			10		€ 300.000
5	Te lage bezettingsgraad			4			4	€ 66.000	€ 165.000
6	Aanvullende eisen huisvesting			12			6		€ 100.000
7	Aanpassing inventaris aan onderwijsseisen			5			5		€ 220.000
D	Diverse risico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Schadeclaim ouders			2			2		€ 30.000
R	Renterisico	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Renterisico			2			2	€ -	€ -
K	Kredietrisico's	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Ontoereikende vergoeding huisvesting			10			10	€ 50.000	€ 125.000
2	Blokking maandelijks bekostiging			5			5		€ 1.000.000
Q	Liquiditeitsrisico	Belang	Kans	Risico	Belang	Kans	Risico	Structureel	Incidenteel
1	Liquiditeitsrisico			5			5		> €150.000

Met een risicokaart kunnen we in één beeld een overzicht krijgen van de risico's naar kans en financieel gevolg. Een risico in het rode gebied vereist directe aandacht omdat het de continuïteit van de school bedreigt. Risico's in het oranje gebied vragen om aandacht. Risico's in het groene gebied vormen geen gevaar voor de school.

Risicokaart netto risico's				
Financiële gevolgen				
groter dan 185000	L1 B4 P4 O2 G7 K2 Q1	B1 B2 B3 G4 O1	L3	
92000 - 185000	G2 G5	G6 K1	G3	
37000 - 92000	P7	P5	L2 P1	P6
9000 - 37000	D1			
kleiner dan 9000				
geen gevolgen	R1			P2 G1
kans	10%	30%	50%	70% 90%

Gewenste buffervermogen

De risicokaart is omgezet naar een risicokaart met risicobedragen. Voor elk vakje is het aantal risico's vermenigvuldigd met het gemiddelde van de financiële gevolgen (kolom 1) van de regel. Bijvoorbeeld: het tweede vakje in de eerste kolom: 2 risico's x gemiddeld bedrag van €138.500 geeft een risico van €277.000. Voor de eerste rij is een gemiddeld risico van €185.000 aangehouden.

Risicokaart					
Financiële gevolgen					
groter dan 185000	€ 1.295.000	€ 925.000		€ 185.000	
92000 - 185000	€ 277.000	€ 277.000	€ 138.500		
37000 - 92000	€ 64.500	€ 64.500	€ 129.000		€ 64.500
9000 - 37000	€ 23.000				
kleiner dan 9000					
Totaal	€ 1.659.500	€ 1.266.500	€ 267.500	€ 185.000	€ 64.500
Kans	10%	30%	50%	70%	90%
Bedrag x kans	€ 165.950	€ 379.950	€ 133.750	€ 129.500	€ 58.050
Totaal	€ 867.200				
Onvoorziene risico's 5%	€ 43.360				
Totaal	€ 910.560				

De risicosom is dus €867.200. De commissie Don gaf aan dat 5% van dat bedrag voor onvoorziene risico's moet worden aangehouden, waarmee de benodigde financiële buffer op €910.560 komt. Deze benodigde financiële buffer wordt meegenomen bij de berekening van de bufferliquiditeit. De algemene reserve (buffervermogen) is toereikend om het berekende buffervermogen op te vangen.

11 Toetsing financiële positie

De stichting dient voldoende middelen tot haar beschikking te hebben en ook niet veel meer. Hieronder volgt de berekening van de financiële ruimte.

Uitgangspunt is het kapitaal (balanstotaal) van de stichting. De waarde van de gebouwen en terreinen worden daarop in mindering gebracht. Resultaat is het gecorrigeerde kapitaal. Daarmee zijn de effecten van de doordecentralisatie geneutraliseerd.

Aanwezig kapitaal	31-12-2016	31-12-2017
Kapitaal	€ 9.936.054	€ 11.215.666
Af: gebouwen en terreinen	€ -3.690.000	€ -4.649.154
Bestemmingsreserve doordecentralisatie huisvesting	€ -622.693	
Kapitaal gecorrigeerd	€ 5.623.361	€ 6.566.512

Benodigd kapitaal	31-12-2016	31-12-2017
Financieringsbehoefte (toekomstige activa, 50% verv.waarde inv. en app.)	€ 1.142.108	€ 1.360.834
Vervangingswaarde inventaris en apparatuur als % van totale baten	13%	15%
Financieringsbehoefte als % van de totale baten	7%	7%
Benodigde transactieliquiditeit (kortlopende schulden)	€ 1.789.299	€ 1.759.089
Als percentage van de totale baten	10%	10%
Benodigde bufferliquiditeit op basis van risicoanalyse	€ 824.250	€ 910.560
Als % van de totale baten	5%	5%
Totaal benodigd kapitaal	€ 3.755.657	€ 4.030.483

Het beschikbare kapitaal moet gebruikt kunnen worden voor diverse functies.

- * De financiering van de vervanging van inventaris en apparatuur.
De vervangingswaarde van onze inventaris en apparatuur is met 14% van de totale baten laag. Het gemiddelde van scholen in Nederland ligt op 35%.
- * De benodigde transactieliquiditeit is bedoeld om kortlopende schulden te kunnen voldoen en is gelijk aan de kortlopende schulden in de balans.
- * De benodigde bufferliquiditeit is berekend vanuit de risicoanalyse in hoofdstuk 10. De commissie Don adviseerde een bufferliquiditeit van 5% van de baten. Onze stichting zit daar precies op.

Financiële ruimte	31-12-2016	31-12-2017
Kapitaal gecorrigeerd	€ 5.623.361	€ 6.566.512
Totaal benodigd kapitaal	€ -3.755.657	€ -4.030.483
Financiële ruimte (verschil aanwezig en benodigd kapitaal)	€ 1.867.705	€ 2.536.030

Zo berekend is de financiële ruimte ultimo 2017 €2.536.030. Als de volledige financiële ruimte is besteed dienen de financiële kengetallen boven de signaleringgrenzen te blijven.

Gevolgen inzetten financiële ruimte voor solvabiliteit	31-12-2016	31-12-2017
Eigen vermogen	€ 3.632.401	€ 4.179.267
Financiële ruimte	€ -1.867.705	€ -2.536.030
Eigen vermogen na besteding	€ 1.764.697	€ 1.643.238
Voorzieningen	€ 1.867.479	€ 2.064.306
Balanstotaal	€ 9.936.054	€ 11.215.666
Financiële ruimte	€ -1.867.705	€ -2.536.030
Balanstotaal na besteding	€ 8.068.350	€ 8.679.637
Solvabiliteit (eigen vermogen na besteding plus voorzieningen/balanstotaal na besteding)	0,45	0,43

De solvabiliteit blijft boven de ondergrens van 0,30.

Ook de liquiditeit en het weerstandsvermogen moeten na besteding op peil blijven.

Gevolgen inzetten financiële ruimte voor liquiditeit	31-12-2016	31-12-2017
Liquide middelen	€ 5.158.638	€ 5.624.125
Vorderingen	€ 163.659	€ 67.327
Financiële ruimte	€ -1.867.705	€ -2.536.030
Buffer vanuit risico-analyse	€ -824.250	€ -910.560
Vlottende activa na besteding	€ 2.630.343	€ 2.244.863
Kortlopende schulden	€ 1.789.299	€ 1.759.089
Liquiditeit na besteding	1,47	1,28

Gevolgen inzetten financiële ruimte voor weerstandsvermogen	31-12-2016	31-12-2017
Eigen vermogen na besteding	€ 1.764.697	€ 1.643.238
Totale baten	€ 17.163.485	€ 18.459.977
Weerstandsvermogen na besteding	0,10	0,09

Wanneer de volledige financiële ruimte is ingezet en de volledige risicobuffer is ingezet, heeft de stichting een liquiditeit ruim boven de signaleringswaarde van 0,75 en een weerstandsvermogen groter dan de signaleringswaarde van 0,05.

12 Continuïteitsparagraaf

A Gegevensset

A1 Personeel en leerlingen

Kengetal	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand 31-12	realisatie	prognose	prognose	prognose	prognose	prognose
Leerlingaantallen excl vavo	2114	2160	2160	2102	2105	2110
Personele bezetting in fte	192,0	190,3	193,4	189,8	187,0	185,5
Bestuur/management	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8
Personeel primair proces	146,6	144,9	148,0	144,4	141,6	140,1
Ondersteunend personeel	38,6	38,6	38,6	38,6	38,6	38,6

Toelichting op de kengetallen

Ten behoeve van de jaarbegroting en de meerjarenbegroting stellen we een leerlingenprognose op. Vanuit de cijfers van het verleden is een prognose gemaakt van het aantal leerlingen in de toekomst. Deze prognose wordt in het voorjaar aangepast op de reeds bekende instroom voor het komende schooljaar.

Vrijescholen in Nederland groeien. Bij het Karel de Grote College in Nijmegen is de groei gelimiteerd tot de huidige omvang (ruim 750 leerlingen) door afspraken binnen het RPO. De Stichtse Vrije School zal doorgroeien van 658 leerlingen nu naar 716 leerlingen in 2022 en de afdeling Tobiasstroom behoudt circa 70 leerlingen, wat zeer constant blijft. Het Novalis College kent een kleine daling in verband met één jaar lagere instroom en de overgang van zesjarig naar vijfjarig havo en zal in de komende jaren dalen van 581 leerlingen naar 500 leerlingen in 2022. De weergegeven personele bezetting in 2017 is inclusief alle tijdelijke uitbreidingen. In 2018 en verder is de basisformatie weergegeven.

De personele bezetting stijgt in eerste instantie mee met het stijgende aantal leerlingen en zal vervolgens afnemen.

A2 Meerjarenbalans

Balans	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Activa	realisatie	prognose	prognose	prognose	prognose	prognose
Vaste activa						
Immateriële activa						
Materiële activa	5.524.214	5.388.805	5.586.628	5.104.373	4.653.342	4.338.260
Financiële activa	0	0	0	0	0	0
Totaal vaste activa	5.524.214	5.388.805	5.586.628	5.104.373	4.653.342	4.338.260
Vlottende activa						
Vorderingen	67.327	67.327	67.327	67.327	67.327	67.327
Liquide middelen	5.624.125	5.762.933	5.460.853	5.164.249	4.976.012	4.828.472
Totaal vlottende activa	5.691.452	5.830.260	5.528.180	5.231.576	5.043.339	4.895.799
Totaal activa	11.215.666	11.219.065	11.114.808	10.335.949	9.696.681	9.234.059
Eigen vermogen						
Algemene reserve	4.179.267	4.448.288	4.475.717	4.129.149	3.671.468	3.234.658
Bestemmingsreserves	3.482.830	3.691.851	3.659.280	3.252.712	2.735.031	2.238.221
Overige reserves/fondsen	696.437	756.437	816.437	876.437	936.437	996.437
Voorzieningen	2.087.933	2.113.747	1.838.956	1.814.869	1.946.557	1.946.557
Langlopende schulden	3.189.375	3.031.875	2.874.375	2.716.875	2.559.375	2.401.875
Kortlopende schulden	1.759.089	1.625.155	1.925.760	1.675.056	1.519.281	1.650.969
Totaal Passiva	11.215.666	11.219.065	11.114.808	10.335.949	9.696.681	9.234.059

Toelichting op de balans

De materiële activa zijn berekend aan de hand van de meerjareninvesteringsplannen van de verschillende scholen. Zo zijn de geplande investeringen en de berekende afschrijvingen bepaald. In 2019 vindt een stijging plaats, deze houdt verband met de geplande uitbreiding van de huisvesting van het Novalis College.

De vlottende activa zijn bepaald op basis van de diverse fluctuaties van de kasstromen (op basis van het kasstroomoverzicht). Met de grote reeds voorziene wijzigingen hiervan is rekening gehouden, waaronder de aflossingen, afschrijvingen, investeringen en het geprognosticeerde resultaat.

Het Eigen Vermogen is gemuteerd met de begrote resultaten, waarbij het bestemmingsreserve publiek (bestemmingsreserve gebouwen van het Karel de Grote College als gevolg van de doordecentralisatie) is gemuteerd met het overschot aan ontvangen gelden van de gemeente Nijmegen.

De voorzieningen zijn gemuteerd met de geplande dotaties en de verwachte onttrekkingen.

De langlopende schulden zijn gemuteerd met de afgesproken aflossingen.

De kortlopende schulden vormen de sluitpost van de balans.

Vooralsnog worden geen wijzigingen verwacht in de financieringsstructuur. Voor de aankoop van het pand aan de Bernardstraat te Nijmegen is een tienjarige lening aangegaan bij het Ministerie van Financiën (schatkistbankieren). Aangezien de liquide middelen uitstaan bij het Ministerie van Financiën (door middel van schatkistbankieren) heeft de stichting de mogelijkheid om de roodstandfaciliteit aan te vragen; deze mag maximaal 10% van de baten bedragen.

Raming van baten en lasten

Baten en lasten	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Baten						
Rijksbijdrage	16.778.609	16.814.810	16.416.583	16.084.034	16.553.917	16.559.736
Overige overheidsbijdragen en subsidies	529.773	530.000	515.000	515.000	515.000	515.000
College-, cursus- en/of examengelden						
Baten werk in opdracht van derden						
Overige baten	1.151.595	826.500	826.500	826.500	826.500	826.500
Totaal baten	18.459.977	18.171.310	17.758.083	17.425.534	17.895.417	17.901.236
Lasten						
Personeelslasten	14.122.940	14.019.731	14.045.869	14.103.465	14.545.192	14.599.089
Afschrijvingen	568.554	596.474	571.227	540.955	541.031	475.082
Huisvestingslasten	1.262.564	1.360.950	1.406.250	1.424.250	1.485.750	1.485.750
Overige lasten	1.818.065	1.783.825	1.570.925	1.571.975	1.654.375	1.654.375
Totaal lasten	17.772.123	17.760.980	17.594.271	17.640.645	18.226.348	18.214.296
Saldo baten en lasten gewone bedrijfsvoering	687.854	410.330	163.812	-215.111	-330.931	-313.060
Saldo financiële bedrijfsvoering	-140.988	-141.309	-136.383	-131.457	-126.750	-123.750
Saldo buitengewone baten en lasten						
Totaal resultaat	546.866	269.021	27.429	-346.568	-457.681	-436.810

Toelichting op de raming Baten en Lasten

Het saldo van de financiële bedrijfsvoering heeft te maken met de rente die de stichting betaalt op de langlopende schulden die zijn aangegaan bij de verwerving van de panden van het Karel de Grote College als gevolg van de doordecentralisatie gebouwen.

Negatieve exploitatiesaldi ontstaan doordat scholen bezig zijn om hun overtollige vermogen in te zetten in onderwijsactiviteiten.

Het personeelsbestand wordt de komende jaren duurder door benoemingen in leraar LC- en leraar LD-functies en door doorgroei in de functieschalen. Deze toename van de loonkosten is verwerkt in de meerjarenbegroting.

Het overheidsbeleid leidt tot veranderingen in de bekostiging die zo mogelijk in de meerjarenbegroting zijn verwerkt.

Voor alle gebouwen wordt de meerjarenonderhoudsplanning jaarlijks geactualiseerd en is de dotatie aan de voorziening afgestemd op de voorziene onderhoudskosten.

Elke school heeft een meerjareninvesteringsplanning waarvan de verwachte afschrijvingen zijn opgenomen in de meerjarenbegroting tot en met 2021/2022.

Stichtse Vrije School heeft in verband met de groei van het leerlingenaantallen niet voldoende huisvesting en zal meer moeten huren in de komende jaren.

Bij het Novalis College zal in 2019 een nieuw schoolgebouw gebouwd worden naar aanleiding van groei in de afgelopen jaren, waardoor de gemeente Eindhoven dit in het gemeentelijke IHP heeft toegezegd. De permanente uitbreiding staat gepland voor 2019, waarvoor de school een bouwvoorbereidingskrediet heeft aangevraagd en heeft toegekend gekregen. Naar verwachting zal de school uit eigen middelen beperkt meefinancieren.

Karel de Grote College heeft in 2017 een aanliggend gebouw aangekocht om te voorzien in de eigen ruimtebehoefte. De kosten van aankoop en verbouwing zijn uit het eigen en vreemd vermogen gefinancierd.

Alle scholen zetten in op versterking van het vakmanschap van leraren. Dat leidt tot hogere kosten voor nascholing en interne scholing.

De Stichtse Vrije School heeft de hoogste leerjaren van de Tobiasstroom bekostigingstechnisch ondergebracht bij een reguliere school om daarmee een afsluiting op vmbo-b/k-niveau te kunnen verzorgen. Daar zijn kosten aan verbonden (opgenomen in de meerjarenbegroting) en het effect op de hoeveelheid leerlingen op de Tobiasstroom is ongewis.

Planning en Control

De inzet van middelen en personeel wordt over een periode van vijf jaar doorgerekend in de meerjarenbegroting/formatie. Vanuit de leerlingaantallen en –stromen van de afgelopen vijf jaren en de verwachtingen voor de toekomst wordt het aantal leerlingen in de komende jaren geprognoseerd. Voor het zittende personeel worden de feitelijke loonkosten in de komende jaren begroot, investeringen worden in een meerjareninvesteringsplan opgenomen en aan het onderhoud ligt een meerjarenonderhoudsplanning ten grondslag waarop de omvang en de dotatie aan de onderhoudsvoorziening is gebaseerd. Op basis van deze gegevens wordt de ruimte voor uitgaven aan personeel in de komende vijf jaren begroot.

Sinds eind 2015 werkt de school met de financiële applicatie Cogix waarmee de scholen beter hun (meerjaren)begroting kunnen maken en de uitputting van budgetten kunnen bewaken.

B Overige rapportages

B1 Beschrijving van de belangrijkste risico's en onzekerheden

Graag verwijzen we hiervoor naar hoofdstuk 10.

B3 Rapportage toezichhoudend orgaan

De raad van toezicht heeft een auditcommissie ingesteld bestaande uit twee leden van de raad. De auditcommissie bespreekt met de bestuurder en de stafmedewerker formatie en financiën in november de jaarbegroting en in mei de jaarrekening en de meerjarenbegroting. De commissie doet schriftelijk verslag van de bevindingen aan de raad en adviseert de raad rond de goedkeuring van deze financiële documenten.

De voorzitter van de raad van toezicht bespreekt tweemaandelijks met de bestuurder de ontwikkelingen in de scholen.

Goedgekeurd door de Raad van Toezicht op 20 juni 2018,

13 Ondertekening

Nijmegen, 20 juni 2018

F.L. Ebskamp
Voorzitter College van Bestuur

Raad van Toezicht

Piet Hein Kolff (voorzitter)

Martijn de Loor

Manny Liebregt

Jan Spijkers

Linda Scheeres

Tamara Cop

Merlijn Trouw

14 Bijlagen

Nevenfuncties leden Raad van Toezicht

Piet-Hein Kolff

- * Algemeen directeur Accres Apeldoorn BV
 - o Nevenfuncties: geen

Linda Scheeres

- * Courseleader Contextual Studies Hoge School voor Kunsten Utrecht
- * Nevenfuncties
 - o Lid MR (adviserend lid) Vrije School Utrecht (onbezoldigd).

Tamara Cop

- * Docentenopleider/trainer Onderwijskunde, Projectleider studeerbaarheid masterprogramma's Hogeschool Arnhem Nijmegen
- * Nevenfuncties
 - o Bestuurslid Stichting tot Steun aan het Vrijeschool Onderwijs (onbezoldigd)

Manny Liebrecht

- * Zelfstandig interim manager
- * Nevenfuncties: geen

Jan Spijkers

- * Hoofd productie LoVen special products
- * Nevenfuncties
 - o Bemiddelaar Buurtbemiddeling Oss (onbezoldigd)

Martijn de Loor

- * Directeur-eigenaar Gevoel voor de zaak – bureau voor organisatie-coaching
- * Nevenfuncties
 - o Visitator van woningcorporaties bij Cognitum in Zeist (bezoldigd)
 - o Lid Raad van Commissarissen (voordracht huurders) bij Dudok Wonen in Hilversum (bezoldigd)
 - o Docent Master Management en Innovatie en Master Pedagogiek aan de HAN in Nijmegen (bezoldigd)
 - o Partner Platform Innovatie in Toezicht te Zeist (onbezoldigd).

Merlijn Trouw

- * Algemeen directeur/bestuurder DeSeizoenen
- * Directeur Care Shared Services BV
- * Nevenfuncties
 - o Penningmeester Academie Antroposofische Gezondheidszorg (onbezoldigd)

Nevenfuncties voorzitter College van Bestuur

Frans Ebskamp

- * Nevenfuncties
 - o Bestuurslid European Council for Steiner Waldorf Education (onbezoldigd)
 - o Vertegenwoordiger Vereniging van vrijescholen bij European Council for Steiner Waldorf Education (bezoldigd)
 - o Voorzitter toezichthoudend bestuur Vrije Scholen Rijnstreek (bezoldigd)
 - o Bestuurslid Eerste coöperatief werkverband voortgezet onderwijs (onbezoldigd)
 - o Lid Curatorium Waarde(n) van vrijeschoolonderwijs (onbezoldigd)

B. Jaarrekening 2017

Jaarrekening 2017
SGVVS

Inhoudsopgave

	<i>bladzijde</i>
Jaarrekening	
Model A: Balans	3
Model B: Staat van baten en lasten	4
Model C: Kasstroomoverzicht	5
Grondslagen	6
Toelichting op de balans:	
Model VA: Vaste activa	9
Model VV: Voorraden & vorderingen	11
Model EL: Effecten & liquide middelen	12
Model EV: Eigen vermogen	13
Model VL: Voorzieningen & langlopende schulden	14
Model KS: Kortlopende schulden	15
Model G: Verantwoording van subsidies	16
Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	17
Toelichting op de staat van baten en lasten:	
Model OB: Overheidsbijdragen	18
Model AB: Andere baten	19
Model LA: Lasten	20
Model FB: Financieel en buitengewoon	22
Model E: Verbonden partijen	23
Model H: WNT	24
Bestemming van het resultaat	28
Gebeurtenissen na balansdatum	29
Overige gegevens:	
Ondertekening door bestuurders en toezichthouders	30
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	31

Balans

	31-12-2017		31-12-2016	
	EUR	EUR	EUR	EUR
1 Activa				
Vaste activa				
1.2 Materiële vaste activa		5.524.214		4.613.757
<u>Totaal vaste activa</u>		<u>5.524.214</u>		<u>4.613.757</u>
Vlottende activa				
1.5 Vorderingen		67.327		163.659
1.7 Liquide middelen		5.624.125		5.158.638
<u>Totaal vlottende activa</u>		<u>5.691.452</u>		<u>5.322.297</u>
<u>Totaal activa</u>		<u>11.215.666</u>		<u>9.936.054</u>
2 Passiva				
2.1 Eigen vermogen		4.179.267		3.632.401
2.2 Voorzieningen		2.087.933		1.867.479
2.3 Langlopende schulden		3.189.375		2.646.875
2.4 Kortlopende schulden		1.759.089		1.789.299
<u>Totaal passiva</u>		<u>11.215.666</u>		<u>9.936.054</u>

Staat van baten en lasten

	Realisatie 2017 EUR	Begroot 2017 EUR	Realisatie 2016 EUR
3 Baten			
3.1 Rijksbijdragen	16.778.609	16.024.313	15.729.422
3.2 Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	529.773	530.000	529.921
3.5 Overige baten	1.151.595	954.300	904.142
<u>Totaal baten</u>	<u>18.459.977</u>	<u>17.508.613</u>	<u>17.163.485</u>
4 Lasten			
4.1 Personeelslasten	14.122.940	13.594.121	13.760.514
4.2 Afschrijvingen	568.554	625.777	559.171
4.3 Huisvestingslasten	1.262.564	1.390.000	1.234.555
4.4 Overige lasten	1.818.065	1.704.425	1.788.121
<u>Totaal lasten</u>	<u>17.772.123</u>	<u>17.314.323</u>	<u>17.342.361</u>
 <u>Saldo baten en lasten</u>	 <u>687.854</u>	 <u>194.290</u>	 <u>-178.876</u>
 5 Financiële baten	 0	 0	 2.329
Financiële lasten	-140.988	-148.935	-143.863
<u>Resultaat</u>	<u>546.866</u>	<u>45.355</u>	<u>-320.410</u>
 Totaal resultaat	 <u>546.866</u>	 <u>45.355</u>	 <u>-320.410</u>

Kasstroomoverzicht

	2017		2016	
	EUR	EUR	EUR	EUR
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Saldo baten en lasten	687.854		-178.876	
Aanpassing voor:				
Afschrijvingen	568.554		559.171	
Mutaties voorzieningen	220.454		262.770	
Verandering in vlottende middelen:				
Vorderingen (-/-)	96.332		41.902	
Schulden	-100.210		130.244	
Totaal kasstroom uit bedrijfsoperaties		1.472.984		815.211
Ontvangen interest	0		2.329	
Betaalde interest (-/-)	-140.988		-143.863	
<u>Totaal kasstroom uit operationele activiteiten</u>		<u>1.331.996</u>		<u>673.677</u>
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investerings in MVA (-/-)	-1.494.111		-393.491	
Desinvesterings in MVA	15.101		0	
<u>Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten</u>		<u>-1.479.010</u>		<u>-393.491</u>
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Nieuw opgenomen leningen	700.000		0	
Aflossing langlopende schulden	-87.500		-87.500	
<u>Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten</u>		<u>612.500</u>		<u>-87.500</u>
<u>Mutatie liquide middelen</u>		<u>465.485</u>		<u>192.686</u>

Algemeen

Juridische vorm en voornaamste activiteiten

De organisatie is een Stichting; de voornaamste activiteiten van de Stichting bestaan uit het bieden van vrijeschoolonderwijs aan leerlingen van zes tot en met achttien jaar.

De stichting omvat:

- Een scholengemeenschap voor voortgezet vrijeschoolonderwijs met drie vestigingen, het Karel de Grote College te Nijmegen, de Stichtse Vrije School te Zeist (met een afdeling leerwegondersteunend onderwijs: de Tobiasstroom) en het Novalis College te Eindhoven, die elk op onderwijskundig gebied vrij zelfstandig opereren.
- Een vrijeschool voor speciaal basisonderwijs, de Tobiassschool te Zeist.

De jaarrekening is opgesteld volgens de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. In deze regeling is bepaald dat de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (in het bijzonder RJ 660 Onderwijsinstellingen) van toepassing zijn en met inachtneming van de daarin aangeduide uitzonderingen.

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten.

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Er is geen sprake van gewijzigde grondslagen ten opzichte van 2016.

De jaarrekening is opgesteld in euro's.

Waardering van de activa en passiva

De activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde, tenzij anders is vermeld.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, afgeleide financiële instrumenten (derivaten), handelsschulden en overige te betalen posten. In de jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen: handelsportefeuille, obligaties, vorderingen, kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen.

De stichting heeft geen in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten (derivaten).

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde, waarbij (dis)agio en de direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname worden meegenomen.

Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

Vorderingen

Vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieverentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindingsverliezen.

Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen

Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieverentemethode.

Activa

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden geactiveerd voor zover de verkrijgings- of vervaardigingsprijs hoger is dan € 1.000. De waardering geschiedt tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijving. De afschrijving is gebaseerd op de economische levensduur.

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. De middelen staan ter vrije beschikking

Passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve(s) en bestemmingsreserve(s) en/of -fonds(en).

Hierin is tevens een segmentatie opgenomen naar publieke en private middelen.

De bestemmingsreserves zijn reserves met een beperktere bestedingsmogelijkheid, welke door het bestuur is aangebracht.

Voorzieningen

Algemeen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Wanneer de verwachting is dat een derde de verplichtingen vergoedt, en wanneer het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting, dan wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen.

Voorzieningen worden onderscheiden naar aard en doel.

Toevoegingen aan de voorzieningen vinden plaats door dotaties ten laste van de staat van baten en lasten. De onttrekkingen vinden rechtstreeks plaats ten laste van de betreffende voorziening.

Pensioenvoorziening

Voor het personeel van de Stichting zijn de pensioenen ondergebracht bij het ABP. Deze regeling is te kwalificeren als een toegezegdpensioenregeling.

Op de Nederlandse pensioenregelingen zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en worden op verplichte, contractuele of vrijwillige basis premies aan pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen betaald door de instelling. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorten leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen.

Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

Per eind december 2017 heeft dit pensioenfonds een dekkingsgraad van 101,5%.

Voorziening jubilea

De voorziening jubilea wordt opgenomen tegen de contante waarde van de verwachte uitkeringen gedurende het dienstverband. Bij de berekening van de voorziening wordt onder meer rekening gehouden met verwachte salarisstijgingen en de blijfkans.

Bij de berekening van de voorziening wordt alleen personeel met een vast dienstverband meegenomen.

In de berekening van 2016 werden ook tijdelijke contracten meegerekend.

De gehanteerde disconteringsvoet in 2017 bedraagt 1%. In 2016 werd 4% gehanteerd.

Voorziening gespaarde uren persoonlijk budget

De voorziening gespaarde uren persoonlijk budget wordt opgenomen tegen de contante waarde van de gespaarde uren per einddatum verslagperiode, voor personeelsleden waarbij een opnameplan is overeengekomen voor een looptijd van maximaal 5 jaar. Bij de berekening van de voorziening wordt onder meer rekening gehouden met de opnamekans.

Voorziening Onderhoud

Voor uitgaven voor groot onderhoud van gebouwen wordt een voorziening gevormd om deze lasten gelijkmatig te verdelen over een aantal boekjaren. De toevoegingen aan de voorziening wordt bepaald op basis van het meerjarenonderhoudsplan.

Langlopende schulden

Schulden met een resterende looptijd van meer dan een jaar worden aangeduid als langlopend. Het aflossingsbedrag van het lopende jaar wordt onder de kortlopende schulden opgenomen. Langlopende schulden worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

De overlopende passiva betreffen de vooruitontvangen bedragen die aan opvolgende perioden worden toegerekend en/of nog te betalen bedragen, voor zover ze niet onder de andere kortlopende schulden zijn te plaatsen.

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde.

Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

Dit is meestal de nominale waarde.

Baten en lasten

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de baten en lasten over het verslagjaar, met

inachtneming van de hiervoor reeds vermelde waarderingsgrondslagen.

Per school worden de baten en lasten toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Lasten en risico's die hun oorsprong vinden vóór het einde van het verslagjaar, zijn in acht genomen als zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Het resultaat van de staat van baten en lasten wordt toegevoegd aan de (bestemde) reserve(s) die door het bestuur is/ zijn bepaald.

Rijksbijdragen worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarop de toekenning betrekking heeft.

Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en de stichting de condities voor ontvangst kan aantonen.

Afschrijvingen op materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Over terreinen en vastgoedbeleggingen wordt niet afgeschreven. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de economische levensduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

Toelichting kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Bij de indirecte methode wordt het resultaat als basis genomen.

Dit overzicht geeft weer waaraan de in de verslagperiode beschikbaar gekomen gelden zijn besteed.

In samenhang met de balans en de staat van baten en lasten moet het kasstroomoverzicht bijdragen aan het inzicht in de financiering, de liquiditeit, de solvabiliteit en het vermogen van de instelling om geldstromen te genereren.

Vaste activa

	Aanschaf prijs 1-1-2017 EUR	Afschrijving cumulatief 1-1-2017 EUR	Boek- waarde 1-1-2017 EUR	Inves- teringen EUR	Aanschaf desinves- teringen EUR	Afschrijv. desinves- teringen EUR	Afschrij- vingen EUR	Aanschaf prijs 31-12-2017 EUR	Afschrijving cumulatief 31-12-2017 EUR	Boek- waarde 31-12-2017 EUR
1.2 Materiële vaste activa										
1.2.1 Gebouwen en terreinen	5.599.297	1.909.297	3.690.000	1.245.018	0	0	285.864	6.844.315	2.195.161	4.649.154
1.2.2 Inventaris en apparatuur	2.352.087	1.428.330	923.757	249.093	15.101	0	282.689	2.762.996	1.887.936	875.060
Materiële vaste activa	7.951.384	3.337.627	4.613.757	1.494.111	15.101	0	568.554	9.607.311	4.083.097	5.524.214
Gebouwen en terreinen										
<u>Zeist</u>										
Nieuwbouw (oud)	353.689	281.563	72.126	0	0	0	6.367	353.689	287.930	65.759
Verbouwing	638.494	458.015	180.479	0	0	0	63.849	638.494	521.864	116.630
Gymzaal (in aanbouw)	166.215	1.050	165.165	0	0	0	16.622	166.215	17.672	148.544
<u>Eindhoven</u>										
Nieuwbouw (deel)	231.502	60.866	170.636	742.638	0	0	14.411	974.140	75.277	898.862
Verbouwing	312.276	234.752	77.524	502.380	0	0	51.432	814.656	286.184	528.472
Endinet afkoop WKO	54.450	10.305	44.145	0	0	0	10.890	54.450	21.195	33.255
<u>Nijmegen</u>										
Doordecentralisatie										
Gemeente Nijmegen	3.492.986	785.532	2.707.454	0	0	0	87.325	3.492.986	872.857	2.620.129
Verbouwing	208.271	36.398	171.873	0	0	0	20.827	208.271	57.225	151.046
<u>Concern</u>										
Verbouwing	78.000	10.000	68.000	0	0	0	7.800	78.000	17.800	60.200
<u>Tobiasschool</u>										
Verbouwing	63.413	30.815	32.598	0	0	0	6.341	63.413	37.156	26.257
Saldo	5.599.296	1.909.296	3.690.000	1.245.018	0	0	285.864	6.844.314	2.195.160	4.649.153
Inventaris en apparatuur										
Computers	707.341	432.117	275.224	51.249	0	0	139.379	758.590	571.496	187.094
Overige apparatuur	122.689	72.752	49.937	68.103	0	0	21.032	190.792	93.784	97.008
Meubilair e.d.	1.646.424	1.072.880	573.544	112.417	0	0	117.401	1.758.841	1.190.281	568.560
Meubilair e.d.				13.443	0	0	253	13.443	253	13.190
Activa op voorraad	15.101	0	15.101		15.101					0
	2.491.555	1.577.749	913.806	245.213	15.101	0	278.065	2.721.667	1.855.814	865.853
Investeringsubsidies	176.917	176.917	0							
Saldo	2.314.638	1.400.832	913.806	1.490.231	15.101	0	278.065	2.721.667	1.855.814	865.853
Boeken en methodes	37.459	27.508	9.951	3.881	0	0	4.624	41.340	32.132	9.208
Totaal materiële vaste activa	7.951.393	3.337.636	4.613.757	1.494.111	15.101	0	568.554	9.607.321	4.083.107	5.524.214

De materiële vaste activa worden geactiveerd voor zover de verkrijgings- of vervaardigingsprijs hoger is dan € 1.000. De waardering geschiedt tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijving. De afschrijving is gebaseerd op de economische levensduur.

Investeringsubsidies worden zichtbaar in mindering gebracht op de materiële vaste activa.

De afschrijvingspercentages bedragen:

- Gebouwen en nieuwbouw 2,5% - 3,86%
- Verbouwingen 10%

Inventaris en apparatuur

De afschrijvingspercentages bedragen:

- Computers 25%
- Overige inventaris en apparatuur 10 tot 20%
- Boeken en methodes 20%

Vorraden & vorderingen

	31-12-2017	31-12-2016
	EUR	EUR
1.5	Vorderingen	
1.5.2	OCW	30.403
1.5.6	Overige overheden	63
1.5.7	Overige vorderingen	28.611
1.5.8	Overlopende activa	8.250
	<u>Vorderingen</u>	<u>163.659</u>
		<u>67.327</u>
	<i>Uitsplitsing:</i>	
1.5.6	Overige overheden	
	Gemeente inzake nieuwbouw Zeist	88.678
		<u>63</u>
1.5.7	Overige vorderingen	
	Overige vorderingen	641
	Verstekte voorschotten (kas)	3.662
	Kruisposten overig	1.250
	Kruisposten Ministerie van Financien	19.785
		8.390
		4.825
		2.961
		<u>28.611</u>
		<u>13.243</u>
1.5.8.3	Overige overlopende activa	
	NSO-CAN, tegoed scholing	8.779
		<u>8.250</u>
		<u>8.779</u>

Effecten & liquide middelen

	31-12-2017	31-12-2016	
	EUR	EUR	
1.7	Liquide middelen		
1.7.1	Kasmiddelen	3.858	4.666
1.7.2	Tegoeden op bankrekeningen	5.620.267	5.153.972
	<u>Liquide middelen</u>	<u>5.624.125</u>	<u>5.158.638</u>
<i>Uitsplitsing:</i>			
	Kasmiddelen	3.858	4.666
	Banken	15.809	10.564
	Ministerie van Financiën (rekening-courant)	5.604.458	5.143.408
	<u>5.624.125</u>	<u>5.158.638</u>	

De liquide middelen staan te vrije beschikking van de Stichting.

Eigen vermogen

	Stand per 1-1-2017 EUR	Resultaat EUR	Overige mutaties EUR	Stand per 31-12-2017 EUR
2.1 Eigen Vermogen				
2.1.1 Algemene reserve	1.578.664	473.122		2.051.786
Algemene reserve privaat	1.431.044	0		1.431.044
2.1.2 Bestemmingsreserve huisvesting 1)	622.693	73.744		696.437
<u>Eigen vermogen</u>	<u>3.632.401</u>	<u>546.866</u>	<u>0</u>	<u>4.179.267</u>
2.1.2.1 Resultaat	0	73.744		0
<u>Bestemmingsreserve (publiek)</u>	<u>0</u>	<u>73.744</u>	<u>0</u>	<u>0</u>

Vorzieningen & langlopende schulden

	Stand per 1-1-2017	Dotaties	Onttrek- kingen	Vrijval	Rente mutatie (bij contante waarde)	Stand 31-12-2017	Kort- lopend deel < 1 jaar	Lang- lopend deel > 1 jaar
2.2 Voorzieningen								
2.2.1.4 Voorziening jubilea	213.682	47.384	20.597			240.469	37.238	203.231
2.2.1.2 Voorziening gespaarde uren persoonlijk budget	166.333	80.460				246.793	246.793	
2.2.3 Voorziening groot onderhoud	1.487.464	365.000	251.804			1.600.671	511.280	1.089.391
<u>Vorzieningen</u>	<u>1.867.479</u>	<u>492.844</u>	<u>272.401</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>2.087.933</u>	<u>795.311</u>	<u>1.292.622</u>

In de grondslagen is vermeld dat er voor in de berekeningswijze van de voorziening jubilea wijzigingen hebben plaatsgevonden. Het effect van het niet in de berekening meenemen van werknemers met een tijdelijk contract bedraagt - € 14.450. Het effect van het wijzigen van de disconteringsvoet van 4% naar 1% bedraagt € 38.076.

	Stand per 1-1-2017	Aangegane leningen	Aflos- singen	Stand per 31-12-2017	Looptijd >1 jaar	Looptijd >5 jaar	Rentevoet
2.3 Langlopende schulden							
2.3.3 Kredietinstellingen	2.646.875	0	87.500	2.559.375	350.000	2.209.375	4,83%
2.3.5 Schulden aan Ministerie van Financiën	0	700.000		630.000	280.000	350.000	0,28%
<u>Langlopende schulden</u>	<u>2.646.875</u>	<u>700.000</u>	<u>87.500</u>	<u>3.189.375</u>	<u>630.000</u>	<u>2.559.375</u>	

Kortlopend deel van Langlopende schulden is opgenomen onder de Kortlopende schulden

Kortlopende schulden

	31-12-2017 EUR	31-12-2016 EUR
2.4 Kortlopende schulden		
2.4.1 Kredietinstellingen	157.500	87.500
2.4.3 Crediteuren	171.863	188.518
2.4.7 Belastingen en premies sociale verzekeringen	588.614	584.396
2.4.8 Schulden ter zake van pensioenen	169.827	133.838
2.4.9 Overige kortlopende schulden	60.888	198.178
2.4.10 Overlopende passiva	610.397	596.869
<u>Kortlopende schulden</u>	<u>1.759.089</u>	<u>1.789.299</u>
<i>Uitsplitsing:</i>		
2.4.1 Kredietinstellingen kortlopend deel		
BNG	87.500	87.500
Ministerie van Financiën	70.000	0
	<u>157.500</u>	<u>87.500</u>
2.4.7 Loonheffing	585.035	584.396
2.4.7.2 Belastingdienst inzake BTW	3.579	0
<u>Belastingen en premies sociale verzekeringen</u>	<u>588.614</u>	<u>584.396</u>
2.4.9 Overige kortlopende schulden		
Premie VF verplicht	2.839	3.386
Premie PF	2.247	2.054
Netto salaris	430	4.211
Borg kluisjes	29.313	28.237
Transitorische posten		125.873
Schoolprojecten		8.478
Levensloop	4.988	4.988
Overige nog te betalen		20.950
Negatief saldo banken	21.072	
<u>Overige kortlopende schulden</u>	<u>60.888</u>	<u>198.177</u>
2.4.10 Overlopende passiva		
Accountantskosten	11.951	15.785
Vakantiegeld	468.380	475.963
Bindingstoelage	59.601	57.804
Eindejaarsuitkering	3.373	
Subsidie OCW		37.378
Gemeente Eindhoven inzake noodlokaal		9.939
Gemeente Eindhoven voorbereidingskrediet Novalis	26.754	
Overlopende passiva (transitorisch)	3.957	
RVO, vooruitontvangen	3.500	
Schoolprojecten	32.879	
<u>Overlopende passiva</u>	<u>610.397</u>	<u>596.869</u>

Model G

G1 Verantwoording van subsidies zonder verrekeningsclausule

(Regeling ROS art. 13, lid 2 sub a en EZ regelingen betrekking hebbend op de EZ subsidies)

Omschrijving	Toewijzing		Bedrag van de toewijzing EUR	Ontvangen t/m verslagjaar EUR	Prestatie afgerond? Ja/Nee
	Kenmerk	Datum			
Studieverlof 2017	2017/2/539111	23-8-2017	31.674	31.674	Nee
Studieverlof 2017	856829		10.286	10.286	Nee
		Totaal	<u>41.960</u>	<u>41.960</u>	

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Ministerie van OC&W inzake lumpsum bekostiging

Er is een voorwaardelijke vordering op het ministerie van OC & W voortvloeiend uit het betaallitme van de lumpsum-vergoeding van € 30.403. Dit is het gevolg van het verwerken van maandelijkse boekingen, welke op basis van de totale beschikking zijn berekend. De beschikking is voor de PO school op basis van schooljaar afgegeven. De werkelijke uitbetaling van ministerie OC & W is minder geweest dan is toegerekend. In 2016 bedroeg deze voorwaardelijke vordering € 31.347.

Copyrent-overeenkomst

Per 01-09-2016 zijn twee nieuwe contracten afgesloten met Toshiba TEC Netherlands Imaging Systems voor de huur van diverse kopieersystemen voor een periode van 15 maanden. De totale maandelijkse lasten bedragen € 2.202,52 (exclusief BTW) met een kwartaalverrekening van de daadwerkelijk gemaakte afdrucken. De maandelijkse lasten worden jaarlijks geïndexeerd.

Energie-overeenkomsten

Met Eneco zijn contracten afgesloten voor levering van aardgas tot en met 31-12-2020 en een contract voor levering van elektriciteit aan de Tobiasschool tot en met 31-12-2020. Voor de gehele stichting exclusief de Tobiasschool is zal er jaarlijks contractueel 137782 Nm³ worden afgenomen tegen een tarief van 3,8324 per MWh.

Met DVEP zijn er voor de gehele stichting exclusief de Tobiasschool contracten afgesloten voor levering van electriciteit tot en met 31-12-2020.

Jaarlijks wordt contractueel 313729,485 MWh afgenomen, tegen een tarief van 1,38.

Totale jaarlijkse contractuele kosten zijn € 432.947

Huurovereenkomsten

In 2016 is er een driejarig contact afgesloten met WIS Services B.V. inzake implementatie en onderhoud van WIS Collect.

Abonnement 2017: € 4.131,25, jaren hierna worden geïndexeerd.

Medio 2016 is er een contract afgesloten met Cogix inzake rapportage en begrotingen voor de duur van 1 jaar welke stilzwijgend zal worden verlengd tenzij drie maanden voor afloop van het kalenderjaar wordt opgezegd.

Kosten per kwartaal: € 2.523,76 (Q1 2017) welke hierna worden geïndexeerd.

Tevens zijn de maandelijkse kosten afhankelijk van het aantal personeelsleden.

Administratieve dienstverlening

In 2017 is er een contract afgesloten met a/s Works. De looptijd is tot en met december 2018.

De maandelijkse kosten voor de salaris-, personeels- en financiële administratie bedragen € 8.444 inclusief btw.

Overheidsbijdragen

	Realisatie 2017 EUR	Begroot 2017 EUR	Realisatie 2016 EUR
3.1 Rijksbijdragen			
3.1.1 Rijksbijdragen OCW	15.321.034	14.356.443	14.746.282
3.1.2 Overige subsidies OCW	497.867	1.132.169	547.649
3.1.4 Inkomensoverdrachten van rijksbijdragen	959.708	535.701	435.491
<u>Rijksbijdragen</u>	<u>16.778.609</u>	<u>16.024.313</u>	<u>15.729.422</u>
<i>Uitsplitsing:</i>			
3.1.1 Rijksbijdrage OCW	15.321.034	14.356.443	14.746.282
<u>Rijksbijdragen OCW</u>	<u>15.321.034</u>	<u>14.356.443</u>	<u>14.746.282</u>
3.1.2 Overige subsidies OCW	497.867	1.132.169	547.649
<u>Overige subsidies OCW</u>	<u>497.867</u>	<u>1.132.169</u>	<u>547.649</u>
3.1.4 Doorbetalingen Rijksbijdrage Samenwerkingsverbanden	959.708	535.701	435.489
<u>Inkomensoverdracht van rijksbijdragen</u>	<u>959.708</u>	<u>535.701</u>	<u>435.489</u>
3.2 Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden			
3.2.1 Gem. Nijmegen inzake doordecentralisatie	509.696	515.000	529.921
3.2.2 Gem. Nijmegen inzake schoolmaatschappelijk werk	17.577	15.000	0
3.2.2 Gem. Eindhoven inzake project Totally Traffic	2.500		
<u>Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden</u>	<u>529.773</u>	<u>530.000</u>	<u>529.921</u>

Andere baten

	Realisatie 2017 EUR	Begroot 2017 EUR	Realisatie 2016 EUR
3.5 Overige baten			
3.5.1 Opbrengst verhuur	45.651	33.000	42.063
3.5.2 Detachering personeel	90.835	77.500	85.087
3.5.5 Ouderbijdragen (PO/VO)	731.307	618.000	622.235
3.5.6 Overige baten	283.802	225.800	154.757
<u>Overige baten</u>	<u>1.151.595</u>	<u>954.300</u>	<u>904.142</u>
<i>Uitsplitsing overige baten:</i>			
Baten activiteiten overig	204.669		
Ontvangen overdrachten overige bekostiging	20.241		
Overige baten	21.514		
Baten voorgaande jaren	37.378		
	<u>283.802</u>		

Lasten

	Realisatie 2017 EUR	Begroot 2017 EUR	Realisatie 2016 EUR
4.1 Personeelslasten			
4.1.1 Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten	13.308.135	12.959.057	12.875.431
4.1.2.1 Dotaties personele voorzieningen	127.844	66.900	116.674
4.1.3 Ontvangen vergoedingen	-106.368	-12.600	-67.476
4.1.2 Overige personele lasten	793.329	580.764	835.885
<u>Personeelslasten</u>	<u>14.122.940</u>	<u>13.594.121</u>	<u>13.760.514</u>
<i>Uitsplitsing:</i>			
4.1.1.1 Lonen en salarissen	10.318.270	10.521.979	10.229.824
4.1.1.2 Sociale lasten	1.488.825	1.170.847	1.400.140
4.1.1.5 Pensioenlasten	1.501.040	1.266.231	1.245.467
<u>Lonen en salarissen</u>	<u>13.308.135</u>	<u>12.959.057</u>	<u>12.875.431</u>
4.1.2.1 Dotaties personele voorzieningen	127.844	66.900	116.674
4.1.2.3 Overig	793.329	580.764	835.885
<u>Overige personele lasten</u>	<u>921.173</u>	<u>647.664</u>	<u>952.559</u>
<i>Uitsplitsing:</i>			
Inhuur externen / uitzendkrachten	127.835	119.500	144.661
Vrijwilligers	32.288	22.750	24.068
Schoolbegeleidingsdiensten	8.892	0	0
Comm.middelen incl abon WKR ger. vrijstelling	5.166	0	4.653
Kosten arbodienst WKR nihilwaardering	26.915	43.400	53.880
Kantinekosten WKR nihilwaardering	52.889	0	72.377
Reiskosten onbelast WKR gerichte vrijstelling	175.600	43.623	216.261
Verteer onbelast WKR gerichte vrijstelling	9.334	8.000	5.855
Cafetariafaciliteiten WKR forfait	8.499	0	9.209
VOG WKR forfait	448	0	358
Representatiekosten personeel belast WKR forfait	49.280	42.500	54.198
Nascholing WKR gerichte vrijstelling	212.903	187.500	182.778
Onkostenvergoeding onbelast WKR ger. vrijstelling	7.218	8.325	360
Onkostenvergoeding belast WKR forfait	-2.316	7.266	257
Reiskosten belast WKR forfait	22.769	300	6.391
Personele uitgaven	50.267	63.000	41.186
Werving en selectie personeel	3.716	19.100	15.706
Coaching	1.626	15.500	3.687
4.1.2.3 <u>Overig</u>	<u>793.329</u>	<u>580.764</u>	<u>835.885</u>
4.1.3.1 Ontvangen vergoedingen Vervangingsfonds (PO/VO)	-9.685	0	-4.402
4.1.3.3 Uitkeringen Risicofonds - UWV	-96.683	-12.600	-63.074
<u>Ontvangen vergoedingen</u>	<u>-106.368</u>	<u>-12.600</u>	<u>-67.476</u>
<u>Overzicht FTE</u>	<u>2017</u>		<u>2016</u>
Directie	6,79		6,89
Onderwijs ondersteunend personeel	41,89		41,63
Onderwijzend personeel	148,55		147,33
<u>Totaal FTE</u>	<u>197</u>		<u>196</u>
4.2 Afschrijvingen			
4.2.2 Afschrijvingen materiële vaste activa	568.554	625.777	559.171
<u>Afschrijvingen</u>	<u>568.554</u>	<u>625.777</u>	<u>559.171</u>
<i>Uitsplitsing:</i>			
Afschrijvingslasten gebouwen	285.865	313.207	242.274
Afschrijvingen inventaris en apparatuur	138.686	162.650	152.979
Afschrijvingen ICT	139.379	143.087	157.095
Afschrijvingen OLP	4.624	6.833	6.823
<u>Afschrijvingen materiële vaste activa</u>	<u>568.554</u>	<u>625.777</u>	<u>559.171</u>

4.3	Huisvestingslasten			
4.3.1	Huurlasten	140.628	117.300	136.773
4.3.2	Verzekeringslasten	9.118	20.500	8.750
4.3.3	Onderhoud gebouwen en terreinen	155.055	209.500	171.024
4.3.4	Energie en water	189.600	253.000	196.154
4.3.5	Schoonmaakkosten	314.323	300.000	307.909
4.3.6	Belastingen en heffingen ter zake van huisvesting	66.860	53.200	43.219
4.3.7	Dotatie voorziening onderhoud	365.000	365.000	355.000
4.3.8	Alarm	21.980	71.500	15.726
	<u>Huisvestingslasten</u>	<u>1.262.564</u>	<u>1.390.000</u>	<u>1.234.555</u>

Uitsplitsing:

4.4	Overige lasten			
4.4.1	Administratie en beheer	401.867	417.300	355.128
4.4.2	Inventaris en apparatuur	974.437	228.500	1.008.618
4.4.4	Overige (overige lasten)	441.761	1.058.625	424.375
	<u>Overige lasten</u>	<u>1.818.065</u>	<u>1.704.425</u>	<u>1.788.121</u>

Uitsplitsing:

	Administratiekosten dienstverleningskantoor	112.205	103.000	103.193
	Contributies	139.980	100	98.847
	Verzekeringen	4.693	0	7.732
	Accountant	17.484	23.000	14.700
	Drukwerk (o.a. schoolgids)	41.409	42.000	23.172
	Telefoonkosten	26.952	16.700	29.024
	Kantoorbenodigheden	20.117	207.900	29.259
	Portikosten	17.607	18.250	17.804
	Documentatie	2.608	0	5.897
	Vergaderkosten	222	6.350	77
	Bestuurskosten	0	0	54
	Vergoedingen bestuursleden/RvT	18.198	0	25.369
	Deskundigheidsadvies	392	0	0
	<u>Administratie en beheer</u>	<u>401.867</u>	<u>417.300</u>	<u>355.128</u>

4.4.1.1	Onderzoek jaarrekening	17.484	23.000	14.700
	<u>Accountantslasten</u>	<u>17.484</u>	<u>23.000</u>	<u>14.700</u>

	OLP verbruik	42.490	42.100	39.397
	Mediatheek	4.779	8.550	7.030
	OLP klein inventaris	51.756	28.000	58.185
	Reprokosten	51.997	0	55.617
	Kosten passend onderwijs materieel	72.932	22.700	-3.095
	OLP vaksecties	103.626	127.150	125.427
	ICT verbruik	13.273	0	27.409
	ICT hardware	6.256	0	0
	ICT abonnementen	85.278	0	113.269
	Schoolboeken	542.050	0	585.379
	<u>Inventaris en apparatuur</u>	<u>974.437</u>	<u>228.500</u>	<u>1.008.618</u>

Uitsplitsing:

	MR/OR/GMR	3.545	0	4.256
	Examens	11.336	19.500	19.105
	Excursies	12.281	8.750	5.485
	Bestedingen activiteiten overig	164.341	83.925	102.201
	Uitgaven overige projecten	0	20.000	10.000
	Projectgelden innovatie beleid	1.358	0	-325
	Overdracht Samenwerkingsverband schoolbesturen reg	12.310	15.000	3.295
	Overdracht bekostiging Rutteregeling (41202)	181.902	145.000	244.222
	Representatiekosten overig / derden	2.201	500	1.394
	PR/communicatie	31.988	22.200	15.278
	Overige uitgaven	20.500	743.750	19.465
	<u>Overige</u>	<u>441.762</u>	<u>1.058.625</u>	<u>424.376</u>

Financieel en buitengewoon

	Realisatie 2017 EUR	Begroot 2017 EUR	Realisatie 2016 EUR
5 Financiële baten			
5.1 Rentebaten	0	0	2.329
<u>Financiële baten</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>2.329</u>
5.5 Financiële lasten			
Rentelasten	-140.988	-148.935	-143.863
<u>Financiële lasten</u>	<u>-140.988</u>	<u>-148.935</u>	<u>-143.863</u>
<u>Financiële baten en lasten</u>	<u><u>-140.988</u></u>	<u><u>-148.935</u></u>	<u><u>-141.534</u></u>

Verplichte Toelichting

Model E: Verbonden Partijen

Naam	Juridische vorm 2017	Statutaire zetel	Code activiteiten	Eigen vermogen 31-12-2017 EUR	Resultaat 2017 EUR	Art 2:403 BW Ja/Nee	Deelname %	Consolidatie Ja/Nee
Tobiasschool PO: Samenwerkingsverband ZOUT (swv Primair Onderwijs Zuidoost Utrecht)	Stichting	Zeist	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee	n.v.t.	n.v.t.
Stichtse Vrije school: Samenwerkingsverband VO Zuidoost Utrecht	Stichting	Zeist	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee	n.v.t.	n.v.t.
Novalis College: RSV PVO (Regionaal Samenwerkingsverband Passend Voortgezet Onderwijs Eindhoven en Kempenland)	Stichting	Eindhoven	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee	n.v.t.	n.v.t.
Karel de Grote College: Samenwerkingsverband VO-VSO Nijmegen e.o.	Stichting	Nijmegen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee	n.v.t.	n.v.t.

WNT-verantwoording 2017 SGVVS

Bezoldigingsmaximum

Het bezoldigingsmaximum in 2017 is € 141.000

Dit maximum is vastgesteld en akkoord bevonden door de RvT op 12-05-2018.

Dit bedrag behoort tot de bezoldigingsklasse D

en is opgebouwd door middel van 10 complexiteitspunten:

- Complexiteitspunten gemiddelde totale baten	4
- Complexiteitspunten gemiddeld aantal leerlingen, deelnemers of studenten	2
- Complexiteitspunten gewogen aantal onderwijssoorten of sectoren	4
Totaal	10

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking. Tevens leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling

bedragen x € 1	F.L. Ebskamp
Funciegegevens	Voorzitter College van Bestuur
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0,8914
Gewezen topfunctionaris?	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	nee
Individueel WNT-maximum	€ 125.687
Beloning	€ 75.101
Belastbare onkostenvergoedingen	€ -
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 11.782
<i>Subtotaal</i>	€ 86.884
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-
Totaal bezoldiging	€ 86.884
Verplichte motivering indien overschrijding	N.v.t.
Gegevens 2016	
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2016 (in fte)	0,8914
Beloning	72.739
Belastbare onkostenvergoedingen	0
Beloningen betaalbaar op termijn	9.552
Totaal bezoldiging 2016	82.291

bedragen x € 1	P. Kolff	L. Scheeres	M. Trouw
Functiegegevens	Voorzitter Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	20/3 - 31/12
Individueel WNT-maximum	€ 21.150	€ 14.100	€ 11.048
Beloning	-	-	-
Belastbare onkostenvergoedingen	€ 2.271	€ 1.256	€ 1.200
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-
Subtotaal	€ 2.271	€ 1.256	€ 1.200
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-
Totaal bezoldiging	€ 2.271	€ 1.256	€ 1.200
Verplichte motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2016			
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Beloning	-	1.574	-
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-
Totaal bezoldiging 2016	0	1.574	0

bedragen x € 1	H.M. de Loor	M.J.C.P. Liebregt	J.J.P.M. Spijkers
Functiegegevens	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Individueel WNT-maximum	€ 14.100	€ 14.100	€ 14.100
Beloning	-	-	-
Belastbare onkostenvergoedingen	€ 1.718	€ 1.666	€ 1.659
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-
Subtotaal	€ 1.718	€ 1.666	€ 1.659
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-
Totaal bezoldiging	€ 1.718	€ 1.666	€ 1.659
Verplichte motivering indien overschrijding	PM	PM	PM
Gegevens 2016			
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Beloning	2.573	2.254	1.815
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-
Totaal bezoldiging 2016	2.573	2.254	1.815

bedragen x € 1	T. Cop		
Functiegegevens	Lid Raad van Toezicht		
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 31/12		
Individueel WNT-maximum	€ 14.100		
Beloning	-		
Belastbare onkostenvergoedingen	€ 1.200		
Beloningen betaalbaar op termijn	-		
Subtotaal	€ 1.200		
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-		
Totaal bezoldiging	€ 1.200		
Verplichte motivering indien overschrijding	PM		
Gegevens 2016			
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12		
Beloning	1.000	-	-
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-
Totaal bezoldiging 2016	1.000	0	0

Overige gegevens

Bestemming van het resultaat

Het voorstel van de resultaatbestemming is als volgt:

Toegevoegd aan de algemene reserve	€	473.122
Toegevoegd aan de bestemmingsreserve (publiek)	€	73.744
<u>Resultaat 2017</u>		<u>€ 546.866</u>

Gebeurtenissen na balansdatum

Per 1 september zal bestuurder van de Stichting, Frans Ebskamp, de Stichting gaan verlaten.

Ondertekening door bestuurders en toezichthouders

College van bestuur

F.L. Ebskamp

College van Bestuur

Raad van Toezicht

P.H. Kolff

voorzitter

L. Scheeres

lid

M. Trouw

lid

H.M. de Loor

lid

M.J.C.P. Liebregt

lid

J.J.P.M. Spijkers

lid

T. Cop

lid

Datum vaststelling jaarrekening: